

הישיבה המאה-ותשע של הכנסת השביעית

יום שלישי, ד' חשון תשל"א (3 בנובמבר 1970)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

תשל"א-1970 - הצעת חברי הכנסת ישראל שלמה בן-מאיר; 2. חוק גימלאות לנושאי משרה ברשויות השלטון (תיקון), תשל"א-1970 - הצעת חברי הכנסת ישראל שלמה בן-מאיר; 3. חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות חוק) (עניוי שבויים), תשל"א-1970 - הצעת חברי הכנסת שמואל תמיר; 4. חוק לתיווך חובה ולבוררות מוסכמת בסיכסוכי עבודה, תשל"א-1970 - הצעת חברי הכנסת שניאור זלמן אברמוב ויורם ארדור; 5. חוק בוררות חובה בשירותים חיוניים, תשל"א-1970 - הצעת חברי הכנסת שניאור זלמן אברמוב ויורם ארדור.

היו"ר צ. צימרמן:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. תחילה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ח. ליאור:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת:
לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: חוק לתיקון תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוסו) (מס' 2), תשל"א-1970.
לדין מוקדם: 1. חוק שכר חברי הכנסת (תיקון).

ב. שאלות ותשובות

סעיף זה דן בפירסום "חומר תועבה העשוי לגרום להשתתפות המוסר". לפני שנתיים וחצי בערך מינה שר המשפטים ועדה ובראשה כבוד השופט העליון ויתקון. מתפקידה היה לבדוק את הוראות החוק בדבר פירסומים פורנוגרפיים ואת דרכי הפעלתן של הוראות אלו הלכה למעשה, ולהגיש לשר כל המלצה שתיראה לה בנושאים אלה או בקשר אליהם.

הנה דברים שאומרת הוועדה לגבי אותו סעיף 179, בפסקה 85 של הדין-וחשבון:

"לפי ההנחיות הללו רצוי להגדיר את המושג 'חומר תועבה' מחדש. ההגדרה הקיימת בסעיף 179 לפקודת החוק הפלילי, 1936, שמקורה במשפט 'היקלין' המפורסם, כוללת מבחן שאינו ניתן לשימוש ושיאיו משקף את עצם הרע שבעבירה זו. המגמה 'להשחית ולקלקל את המוסר' אינה ניתנת להוכחה, וספק רב אם יש לפיכך מים אלה השפעה כזאת בכלל. לדעת המומחים אין דרכו של אדם, ואפילו אדם צעיר או בלתי-מיושב או בעל נטיות פרברסיות, להיות מושפע מקריאת חומר כזה או מראיתו ולשנות את אורח-חיי וליך בדרך בה לא היה חולך בלאו הכי. בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו. נראה שיש השפעה חינוכית שלילית לחומר המתאר מעשי אלימות. אך אין ראיה על השפעה דומה לגבי חומר תועבה בתחום המין. אפשר לומר (כפי שנאמר בפסיקה האוסטרלית ובספרו של המלומד ויליאמס - ראה פסקה 28 לעיל), שאותו מבחן לא בא, למעשה, כדי להגדיר את העבירה ושהמגמה להשחית אינה אלא תכונה שהמשפט מייחס לחומר תועבה כדבר המתבקש מאליה. ברם מבחן המבוסס על הנחות בלתי-מוכחות, וכנראה אף בלתי-נכונות, עלול להוליך שולל, ומוטב לוותר עליו."

ועוד אומרת הוועדה בפסקה 87 של אותן דין-וחשבון: "מאידך גיסא טענו לפנינו, בעיקר נציגי המשטרה, המועצה לביקורת סרטים והוועדה לביקורת חומר ספרותי, כי בהעדר הגדרה אין בידם למלא את תפקידם. עד כמה שהדבר נוגע למקרי גבול אפשר להבין לנפשם."

היו"ר צ. צימרמן:
הכנסת תעבור לסעיף א' בסדר-היום: שאלות ותשובות.

1. פקודת המשטרה נגד מפרסמי מודעות עידום וחווה-הדעת של הוועדה, שמונתה על-ידי שר המשפטים לגבי פירסומים פורנוגרפיים
חברי הכנסת ש. לודני שאל את שר המשטרה ביום כ"ט בסיון תשל"א (3 ביולי 1970):

לאחרונה התרבו מאוד בעתונות היומית מודעות פירסומת המלוות בתמונות עידום ואשר יש בהן כדי לגרום השפעה מזיקה, במיוחד לנוער ולצעירים.

בתשובה לשאלתה, שהגשתי לשר הפנים ובה שאלתי אילו צעדים הוא נוקט כדי למנוע פירסומן של מודעות מסוג זה, ענה סגן השר בכנסת ביום כ' בסיון תשל"א (24 ביוני 1970) כי משרדו אינו נוקט כל צעדים, ואמר: "על חוקיות או אי-חוקיותן של מודעות כנוכר בשאלתה יש לדון לפי סעיף 179 לפקודת החוק הפלילי, 1936, ועל ביצוע פקודה זו לא ממונה שר הפנים."

מאחר שכבודו ממונה על ביצוע הפקודה אבקשו להשיבני:

1. האם נוקטת המשטרה את הצעדים הדרושים נגד מפרסמי מודעות מהסוג הנ"ל העוברים על סעיף 179 לפקודת החוק הפלילי?

2. אם כן - מה הם הצעדים?

3. אם לא - מדוע?

שר-המשטרה ש. הלל:
המשטרה דנה בנפרד בכל מקרה, ואם יש בו משום עבירה על החוק הפלילי נוקטת היא את הצעדים המתחייבים מכך.

רצוני להדגיש כי השואל הנכבד טועה בהניחו מראש, שכל פירסום מודעות כנוכר בשאלתה מהווה עבירה על סעיף 179 לפקודת החוק הפלילי.

שר-המשטרה ש. הלל:

עלי להקדים ולומר כי משרדי שקל אפשרות זו — הפעלת תלמידי הכיתות הגבוהות לפעולות שמירה ובטחון כללי — והגיע למסקנה כי לא רצוי להפעילם אלא לצרכי שמירה בבתי-הספר בלבד. משרדי עומד בקשר הדוק עם משרד החינוך והתרבות בכל הנוגע לשמירה ובטחון בבתי-הספר ובמוסדות החינוך, וכבר נקבעו סידורים מתאימים ובהם משתלבים גם התלמידים.

חושבני כי כל מעמסה נוספת על התלמידים תהיה, בהכרח, על חשבון שעות הלימוד או על חשבון השעות המיועדות לשיעורי-בית ולכן אין היא רצויה.

למרות הצרכים הבטחוניים הדחופים סבורני שאין הצדקה להסיח דעתם של תלמידים ממשימתם העיקרית, שהיא לימודיהם וסיומם, ולהפעילם מחוץ למסגרות שנקבעו על-ידי משרד החינוך והתרבות.

3. השיטות החדשות של המשטרה לשם גילוי עברייני סמים

חבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר המשטרה ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

מה הן השיטות החדשות אשר המשטרה מפעילה לשם גילוי עברייני סמים?

שר-המשטרה ש. הלל:

לאחרונה הוכנס לשימוש ציוד מכני חדיש, שבחלקו פותח בארץ, לגילוי חשיש בתוך הפצים.

כמו כן משתמשת המשטרה במקרים מסויימים בכלבים מאולפים לגילוי חשיש.

4. עניין גרירת המכוניות והחברה הפרטית המועסקת בגרירתן

חבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר המשטרה ביום כ"ד בתמוז תש"ל (28 ביולי 1970):

לרגל ידיעות בעתונים וכן תלונות פרטיות הנשמעות מאזרחים בדבר שיטת גרירת מכוניות שאינן חונות כחוק, אודה לכבוד השר אם יואיל להודיעני:

א. באיזו מידה יש השפעה לחברה הפרטית המועסקת בגרירה על ההחלטה לגרור מכונית זו או זו?

ב. היש הוראות מיוחדות או מגבלות מיוחדות על ההחלטה לגרור מכונית?

שר-המשטרה ש. הלל:

1. ראשית אומר כמה דברי הבהרה.

לאור הגידול במסחר כלי-הרכב המנועים בארץ והמחסור במקומות חנייה מתאימים, בעיקר במרכזי הערים הגדולות, נוצר מצב שכלי-רכב החונים במקומות שנאסרו לפי החוק מפריעים לזרימת התנועה ובכך הם מסכנים הן את הולכי-הרגל והן את נוהגי הרכב; זאת בנוסף להאטה בזרימת התנועה עם כל המשתמע מכך.

2. עקב זאת חוקקה הכנסת את הסעיף 70א לפקודת התעבורה המסמיך את המשטרה "בין בעצמה ובין על-ידי אחר להרחיק את הרכב, לגרור ולהחסינו".

3. בעקבות חוק זה והתקנות שהותקנו על-פיו התקשרה המשטרה, על סמך מכרז פומבי, עם קבלנים לביצוע הוראות החוק.

העניין רגיש, ושלטון שנכשל בו — לא זו בלבד שיתחייב בהטבת הנוק שגרם; הוא אף ימיט על עצמו את זעם הציבור או ישים את עצמו ללעג, עם כל הפירסומות הרגשיות הכרוכה בכך. קשה יותר להבין את הססנות השלטונות לנקוט צעדים באותם מקרים, שאפילו המקימים לא יראו בהם מקרי גבול. אך מבחינת הרשות המבצעת רצוי ללא ספק שיימצאו בגוף החוק החקוק — ולא רק בפרשנות השיפוטית שלאחר המעשה — צידוק וסימוכין למה שעשתה מעשה.

לאור מסקנותיה אלו של הוועדה הנוכחת לעיל יסכים עמי בוודאי השואל הנכבד כי ההגדרה הניתנת באותו סעיף 179 הנה כה רחבה, עד שאי אפשר לצפות מן המשטרה שהיא היא אשר תקבע מה בדיוק "גורם להשחתת המוסר".

על כל פנים אינני מוצא יסוד סביר לייחס מגמה כזאת לפירסומת מסחרית בעתונות.

לכן אני מפקנה שוב את חבר הכנסת הנכבד לסיפה של הפסיקה 87 בדברי הוועדה הנ"ל:

"אך מבחינת הרשות המבצעת רצוי ללא ספק שיימצאו בגוף החוק החקוק — ולא רק בפרשנות השיפוטית שלאחר המעשה — צידוק וסימוכין למה שעשתה ולמה שנמנעה מעשות".

היו"ר צ. צימרמן:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת לורנץ.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

האם עלי להבין מתשובת השר שבמדינת ישראל אפשר לפרסם עירום במודעת פירסומת מסחרית וכל חומר תועבה אחר מבלי שהעושים זאת ייתבעו לדין?

שר-המשטרה ש. הלל:

מבחינת החוק החקוק — פרט לאותם מקרים שבהם ייראה לנו כי עצם הפירסום יש בו משום השחתת המוסר, דבר שהוא בגדר עבירה — לא תהיה אפשרות לנקוט שום צעדים משפטיים. כוונת השואל הנכבד היא שתינקט פעולה נגד המפרסמים פירסום שיש בו עירום. אך אין טעם להביא אדם למשפט — גם אילו הייתי תמים-דעים עם השואל — אם אין בידיו להפעיל נגדו שום סנקציות.

2. דעת המשטרה בדבר גיוס תלמידי הכיתות הגבוהות לפעולות בטחון

חבר-הכנסת נ. המר שאל את שר המשטרה ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

בהנחה שעומס רב מוטל על כוח-האדם בבטחון ובמשק עקב הצורך המוגבר בשמירת הבטחון הפנימי — רצוני לשאול את כבוד השר:

1. אם תיעשה פעולת התנדבות לצרכי הבטחון הפנימי על-ידי תלמידי השביעית והשמינית — האם יחזק וייעל הדבר את שירותי הבטחון הפנימי, והאם יקל הדבר במידה ניכרת על צרכי בטחון אחרים?

2. האם שקל משרדו פנייה לתלמידי השביעית והשמינית להתנדב לפעולות שיטור ובטחון פנימי?

3. אם כן — מה היו מסקנות השיקול הזה?

4. אם לאו — מדוע לא ישקול משרדו פנייה כזאת לגיוס מתנדבים בקרב הכיתות הגבוהות של בתי-הספר העליסודיים למטרות אלו?

2. כמה מבין הנעצרות, שנעצרו לחקירה מבלי שהועמדו לאחר מכן לדין, נעצרו כחשודות או כמעורבות במעשי זנות?

שרי-המשטרה ש. הלל:

אין המשטרה מעבדת באופן סטטיסטי את הנחונים המבוקשים על-ידי השואל הנכבד, מכיוון שאין היא זקוקה להם לשום מטרה תועלתית.

לאור מצב זה אין בידי להשיב על השאלות האלו. אגב, עלי להבהיר כי המשטרה איננה עוצרת נשים "חשודות או מעורבות במעשי זנות" כהגדרת השואל הנכבד, אלא עוצרת בהתאם לחוק נשים החשודות "בשידול למעשי זנות".

היו"ר צ. צימרמן:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר ודאי הרגיש שיש תופעה נהוגה בארץ, שהמשטרה אוסרת בסיטונות נשים החשודות בזנות ללא כל כוונה להעמידן לדין על איזו עבירה שהיא. לפי ידיעתך, הדבר מגיע לאלפי מקרים בכל שנה. האם כבוד השר חושב שזו שיטה התואמת את החוק?

שרי-המשטרה ש. הלל:

למעשה נוהגת המשטרה לעצור באותם מקומות ובאותם מקרים שיש בנבוכותן של אותן נשים כדי לחרוג מהחוק, כאשר ההתנהגות והנסיבות מצביעות על מעשי שידול. אני מסכים עם השואל הנכבד שלא פעם אנו עומדים בדילמה קשה מאוד מבחינת ההוכחה; אני מסכים שאפשר שיש מקרים רבים—ולא רק בנושא "הנשים החשודות"— שאנו עוצרים ובסופו של דבר אין אנו רואים אפשרות להביא לדין בשל חוסר ראיות מספיקות. ברור לגמרי שהמשטרה נמצאת כאן בדילמה רצינית ביותר, באשר היא מצווה לשמור על החוק וצריכה לפעול לפי הסמכויות הנתונות לה ובמגבלות החלות עליה.

לפי הערכתי המשטרה פועלת כאן לפי הסמכויות הנתונות לה בבקורות עצמית מאוד מאוד יסודית—בכלל המקרים של מעצרים, לא רק בקשר לזנות. לא כל אדם שנעצר מועמד לדין בסופו של דבר. יש הרבה מאוד מקרים של מעצרים כאלה: לאחר המעצר אתה מגיע למסקנה שאין די ראיות או שהאיש אינו אשם כלל וכלל.

6. **התועלת שבמצלמות האלקטרוניות ללכידת**

עברייני התנועה ומספר המצלמות והעבריינים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר המשטרה ביום כ"ד בתמוז תש"ל (28 ביולי 1970):

ויאל נא השר להשיבני:

א. כמה עבריינים נתפסו עד כה על עבירות התנועה כתוצאה משימוש במצלמות האלקטרוניות?

ב. כמה מצלמות אלקטרוניות מופעלות בכבישי הארץ?

ג. האם רואה השר תועלת בשימוש במצלמה האלקטרונית?

שרי-המשטרה ש. הלל:

מספר הדינים-וחשבונו שגרשמו כתוצאה מצילומי המצלמות האלקטרוניות הוא: בשנת 1969—1341; מ"1 בינואר 1970—31 ביולי 1970—2306.

4. על סמך שיקולים שפורטו בפתח דברי לעיל הוצאו ההוראות המפורטות הבאות לגרירת רכב אשר חנייתו אסורה על-פי חוק: א. במקום אסור לעצירה (לא לחנייה), בצמתים או בסמוך להם; ב. לצדי רכב אחר (חנייה כפולה); ג. בתחום תחנות אוטובוסים בזמנים שאותו קו אוטובוס פועל; ד. על מדרכה סלולה (דבר השולל מהולך-הרגל את תחום הבטיחות שלו); ה. במקום השמור על-פי תמרון לנכים, ולהבדיל לדיף-לומטים; ו. בגסיבות מיוחדות ולפי הוראות הקצין הממונה.

ועתה לעצם השאילתה:

לשאלה א: אין לתבירה הפרטית המועסקת בגרירה כל השפעה על ההחלטה לגרור-מכונית זו או זו.

מכונית החונה במקום אסור לפי החוק תיגרר על-ידי הגורר רק לפי הוראה מפורשת של שוטרי-סייר הפועל לפי ההוראות המפורשות של הממונים עליו כפי שפורטו לעיל.

לפני שהגורר האזרחי רשאי לגשת לגרירת מכונית עליו לקבל הוראה בכתב משוטרי-סייר על גבי טופס "הזמנה לגרירת רכב ואישור על ביצועה".

השוטרי-הסייר אינו יכול להכין הזמנה כזו עד אשר רשם דיין-וחשבון של עבירת תעבורה, כי חובה עליו לציין בהזמנה את המספר המתאים של דיין-וחשבון התעבורה.

לשאלה ב: ראה תשובתי לעיל בפיסקה 4.

היו"ר צ. צימרמן:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אליעד.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

האם, אדוני השר, על-ידי הנסיבות המיוחדות לא הופכים, למעשה, כל הכללים הקודמים לריקים מתוכן כמעט?

שרי-המשטרה ש. הלל:

אני צינתי שאלה נסיבות מיוחדות לפי הוראות הקצין הממונה. בדרך כלל הקצין הממונה יסלק רכב מאותו מקום שעלול לגרום לפגיעה בתחבורה בצורה מכבידה. למעשה יכול הקצין לנקוט פעולה בהתאם לסמכויותיו בכל מקרה, וברור שמכיוון שהוא פועל לפי שיקול דעתו הרי הוא מתחייב להשיב על שאלה במקרה שהגרירה לא היתה בגלל אחת מחמש הסיבות הקודמות. ברור שאין שום חוק שיכול למנוע את כל אותם המקרים שנוכרו. יכולה להיות סיבה מיוחדת שמכונית מכבידה אינה יכולה להיכנס למקום מסוים. כאשר החנייה פוגעת בחוקי התחבורה, ברור שמשאירים פה מקום לדיסקרציה של הקצין האזרחי, עם החובה המשתמעת מזה שהוא מפעיל את הדיסקרציה שלו.

מכל מקום אלה הוראות קיימות ואפשר, כמובן, לחלוק עליהן אם השואל הנכבד סבור שהוא צריך לעשות זאת.

5. **מעצר אנשים, לרבות זונות, על-ידי המשטרה בלי העמדה לדין**

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר המשטרה ביום כ"ד בתמוז תש"ל (28 ביולי 1970):

1. כמה אנשים נעצרו, בשנה האחרונה, על-ידי המשטרה לחקירה מבלי שהועמדו לאחר מכן לדין?

חוברת א', ישיבה ק"ט
— שאילתות ותשובות (הלל, יעקבי, ש. כהן, צימרמן) —

8. עזרת המשטרה לרבה של אילת בחימושו אחר צעיר מניו-יורק שנצטרף ל"ביטניקים"

חבר הכנסת ש. כהן שאל את שר המשטרה ביום כ"ז בתמוז תש"ל (31 ביולי 1970):

"מעריב" של יום 21 ביולי 1970 מביא את הסיפור הבא: רבה של אילת, הרב ש. הבלין, נתבקש על ידי הורים חרדים מניו-יורק להציל את בנם שהתחבר ל"ביטניקים".

הצעיר מניו-יורק, ר. חיים (שמעון) בן ה-19, הוא בחור ישיבה מארצות-הברית, אשר הגיע לארץ וכאן הצטרף לקבוצות הביטניקים. אביו של הצעיר שיגר השבוע מברק לרבה של אילת ובו הוא כותב: "מעומק הלב אנו תפילה. הצל בנו מן ההיפס והביטניקים על חוף הים. אנו הורים חרדים. הבא אותו לישיבה בכפר חב"ד".

הרב יצא בעזרת נידת משטרה לחפש את הנער במחנות הביטניקים שבאילת, אך טרם הצליח למצוא.

הנני מבקש לדעת:

1. האם הועמדה המשטרה לרשות הרב המחפש?
2. אם הועמדה הגיידת לרשות הרב — מי החליט על העמדתה לרשותו, ומאילו טעמים הועמדה הגיידת לרשות הרב?
3. האם קיימים מבחנים להעמדת רכב משטרה לרשות אזרחים, ואם כן — מה הם המבחנים?

שר-המשטרה ש. הלל:

באחד מימי חודש יולי הופיע רבה של אילת בתחנת המשטרה והודיע כי נתבקש על ידי המשפחה מניו-יורק לאתר את בנם, אשר לפי דבריהם נמצא באילת. לדברי הרב נפסק הקשר בין הנער והוריו ואלה חרדים ודואגים לשלומם.

בידי משטרת אילת לא היה כל מידע על הבן, והרב הודיע כי ילך בעצמו לחפשו. לשם כך ביקש לאפשר לו להצטרף לאחד הסיורים השגרתיים לאורך החוף ומבוקשו ניתן לו.

הגיידת לא הועמדה לרשות הרב אלא לשירות הרב על-ידי מי שמסומך היה להחליט כי טובת הציבור דורשת זאת.

כאמור, אין המשטרה מעמידה את כלי-הרכב שלה "לרשות אזרחים" כהגדרת השואל הנכבד. יעודו של הרכב המשטרה לסייע לכוונות המשטרה במילוי תפקידם בהתאם לחוק ולשם שירות הציבור; בהתאם לכך ולפי צרכי התפקיד מופעל הרכב.

הי"ר צ. צימרמן:

שאלה נוספת לחבר הכנסת שלום כהן.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):
השר דיבר על סיור שגרתי לאורך החוף. האם סיורים כאלה נערכים מתוך ידיעה שבשטח חוף זה מרוכזים ההיפס? האם אפשר לומר שכבוד השר רואה את ההיפס האלה כריכוז בעל תכונות עבריינות רבות יותר מאשר ריכוזים אחרים?

שר-המשטרה ש. הלל:

אני מעדיף שלא לדבר לא על תכונות ולא על סימ-

כרגע מופעלות באופן מלא 4 מצלמות המשמשות לסירוגין ב-41 צמתים מרומזרים. בהרצה נמצאות 2 מצלמות נוספות אשר תופעלנה לסירוגין ב-8 צמתים נוספים; בשלב הזמנה נמצאות 2 מצלמות נוספות, אשר לפי התיכנון תופעלנה ב-8 צמתים נוספים.

מעבר בצומת באור אדום נמנה עם העבירות הקשות והמסוכנות ביותר והוא גם מסוג העבירות שקשה להוכיחן, גם אם מוצב שוטר בצומת כזה. לפיכך משמשת המצלמה לא רק תחליף לשוטר אלא גם ראייה עובדתית-אובייקטיבית שאינה נתונה לטעות ואינה מוטלת בספק.

עובדה זו ידועה היטב גם לאזרחים בהגה, ומשום כך משמשת המצלמה גם גורם מרתיע חשוב וממילא גורמת לוהירות-יתר לשיפור הגהיגה ועל-ידי כך להגברת הבטיחות בדרכים.

לכן רואה אני תועלת מעשית בשימוש במצלמות.

7. איום על חיי אדם מצד הסוחרים בדמם

חבר הכנסת ג. יעקבי שאל את שר המשטרה ביום כ"ז בתמוז תש"ל (31 ביולי 1970):

בתכנית "הטור השבועי", ששודרה בליל שבת 24 ביולי 1970 ב"קול ישראל", נסקר "המסחר בדמם".

בין השאר סיפר מנהל הבנקים לדם בבתי-החולים העירוניים-ממשלתיים בתל-אביב, כי "הם (מוכרי הדם — ג. י.) מאיימים על החיים של צוות עובדי בנק הדם... איימו עלי עצמי כמה פעמים ברצף. הם מתנהגים כך, לאחר שלעתים מסרבים לקבל את דמם".

דובר משטרת ישראל השיב לשאלת רגב ב"קול ישראל", כי "אני מצטער להודות כי המשטרה לא תוכל לפעול נגד הסוחרים בדמם, מכיוון שעל-פי החוק איננו נכלל באותם המצרכים שצו המצרכים והשירותים חל עליהם".

אתכבד לשאול את כבוד השר:

1. האם איום על חיי אדם אינו מחייב התערבות המשטרה?

2. האם אין מקום ליוזם החלת "צו המצרכים והשירותים" על המסחר בדמם?

3. האם יהיה השר נכון להורות על חקירה בנושא זה?

שר-המשטרה ש. הלל:

איום על חיי אדם מחייב התערבות המשטרה. עלי לציין כי עד למתן תשובתי זו לא הוגשה למשטרה שום תלונה על-ידי איש מצוות בנק הדם בדבר איום על חייו. הבעיה סבוכה ומורכבת. המטרה העיקרית היא להבטיח שלא יחסר דם בבנק הדם האלה החוקים לכך. גם אם המצב מחייב תיקון, אינני בטוח שאפשר להשיג תיקון זה על-ידי חקיקה, ומכל מקום לא על-ידי חקיקה בלבד, ויש לשקול היטב אם תוצאת החקיקה לא תפגע במטרה העיקרית שהיא הבטחת כמויות דם למצב-חירום ולשעת הצורך.

המשטרה תפועל בכל תלונה שתוגש בעניין זה, ואם יתברר שנעברה עבירה כל שהיא תנקוט המשטרה פעדים מתאימים.

(העתיקי הצווים האמורים מצורפים לשאלתה כחלק בלתי-נפרד ממנה). למרות כל האיסורים האמורים אין משטרת ישראל מממשת את הצווים האוסרים על המשך פעולת הבנייה.

אבקש לדעת:

1. האם ידועים למשטרה האיסורים של בתי-המשפט בדבר המשך עבודת הבנייה של המסגד?
2. אם כן — מה הסיבה שאין הם מבוצעים מיד?

שר-המשטרה ש. הלל:

ביום 26 ביוני 1970 הופיע במשטרת ירושלים המפקח על הבנייה מטעם הוועדה המחוזית לבניין ערים וביקש את עזרת המשטרה לשם הפסקת עבודות בנייה במסגד שבהר-היותים, בהתאם לצו בית-המשפט. אחד הקצינים ממשטרת ירושלים והמפקח ביקרו במסגד ומצאו במקום פועל אחד שלא עסק בעבודת בנייה אלא בעבודה אחרת, כנראה צביעה. הוא נצטווה להפסיק והוזהר לבל ימשיך בעבודה כל שהיא.

ביום 12 באוגוסט 1970 הועבר למשטרת ירושלים צו בית-המשפט — הצו ניתן ביום 28 באפריל 1970 — האוסר "צפוי תקרת המסגד באבן טבעית ועבודות פיתוח בתוכו". באותו יום נשלח שוב אחד הקצינים והלה זימן למסגד גם את הקבלן, ובשוכו דיווח בכתב כי במקום לא מבוצעות שום עבודות בניגוד לצו.

באותו יום התקשר מפקד משטרת המחוז אל הממונה על מחוז ירושלים והעמיד אותו על העובדה כי צו בית-המשפט דן על עבודות מוגדרות — צפוי תקרת המסגד באבן טבעית ועבודות פיתוח בתוכו — ולא על בנייה או עבודות כלליות. הממונה על המחוז ביקש לאפשר לו לבדוק את הצו שנית ולא לפעול על פיו עד להודעה חדשה.

ביום 4 באוקטובר 1970, לאור שאלתה זו, התקשר מפקד המחוז שוב אל הממונה על מחוז ירושלים ונענה באותה תשובה, שלא לפעול לפי שעה. ואכן זה היה המצב עד כה.

ביום 19 באוקטובר 1970 העביר יושב-ראש הוועדה המחוזית לתיכנון ולבניית ירושלים לדיעת המשטרה צו חדש שניתן על-ידי בית-המשפט ביום 18 באוקטובר 1970 והאוסר "כל עבודות בנייה במסגד וסביבתו".

מובן כי המשטרה תפעל לביצוע הצו כלשונם וכרחו.

11. הודעתו של שר המשטרה בדבר שלום-אמת

והחזרת שטחים

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר המשטרה ביום י"ב באלול תש"ל (13 בספטמבר 1970):

ידיעות בעתונות מיום א' (30 באוגוסט 1970) מוסות רות כי בראיון לעיתון הצרפתי "נובל אוברטרטר" אמרת כי: "ישראל מוכנה להחזיר את רוב השטחים הכבושים כדי להשיג שלום".

אבקש לדעת:

1. האם נאמרו הדברים על-ידך?
2. אם כן — על יסוד מה נאמר?

שר-המשטרה ש. הלל:

1. בשיחתי עם כותב העתון "נובל אוברטרטר" חזרתי על דעתי שכבר הבעתי בפומבי פעמים הרבה, כי

גם אני חושב שהמשטרה ממלאת את תפקידה בצורה שהחוק מטיל עליה, בצורה שטובת הציבור מחייבת אותה. באשר להתנהגות של קבוצה זו או זו של אוכלוסיה — זה עניין מורכב ביותר בתקופות שונות ולגבי עניינים שונים.

9. ידיעה על התנהגות אלימה של המשטרה

בחקירת שני נערים ערבים

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר המשטרה ביום כ"ד באב תש"ל (26 באוגוסט 1970):

ב-27 יולי 1970 נקראו שני הנערים גאזי קאסם נעאמנה (בן 14) ומוחמד נימר נעאמנה (בן 14) מהכפר עראבה אל תחנת המשטרה שבשגב. שני הנערים נחקרו על-ידי המשטרה בדבר טענת המשטרה כי חיבלו במכונית פרטית שחנתה בכפר. שני הנערים דחו בתוקף את החשדות הללו של המשטרה ואמרו שלא ידעו כלל על מעשה תבלה זה. הנערים טענו שבעת החקירה השתמשה המשטרה באלומות נגדם, כגון בסטירות-לחי, על כל סירוב להודות במעשה המיוחס להם. הנער גאזי נעאמנה טוען שהועמד בפניו אל הקיר, בעטו בו בגבו וברגליו וראשו הוטח בכותל. הנער מוחמד נעאמנה טוען שקשרו את צווארו בשרשרת, שלפי טענת המשטרה היא השרשרת שבה נקשרה המכונית.

הנני מבקש לדעת:

1. האם מותר למשטרה לחקור נערים בגיל 14 ללא נוכחות קצין מבחן לנוער ובלי נוכחות הורי הנערים או בני משפחתם?
2. האם בחקירת הנערים הנ"ל על-ידי משטרת שגב ובצורת הטיפול בהם לא היתה עבירה על החוק?
3. האם מוכן כבוד השר לבדוק את טענות הנערים הנ"ל ולפרסם את תוצאות החקירה כדי למנוע בעתיד טיפול העומד בסתירה לחוק ולזכויות הנערים?

שר-המשטרה ש. הלל:

לשאלה 1: בהחלט כן.

אני רוצה להוסיף, כי במקרה הנדון הוזמנו שני הנערים לחקירה עם הוריהם, אך הנערים הופיעו לבדם.

לשאלה 2: לא.

לשאלה 3: בדקתי את העניין והגעתי למסקנה כי לטענותי של השואל הנכבד כפי שהוא מצטט אותן מפי הנערים, כביכול, אין כל אחיזה במציאות.

10. קיום הצו האוסר על בניית מסגד

בהר-היותים

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר המשטרה ביום י"ב באלול תש"ל (13 בספטמבר 1970):

בימי השלטון הידוני בירושלים החלו שלטונות הווקף לבנות מסגד בבית-הקברות של הר-היותים במקום בו פונה הכביש מירושלים ליריחו בכיוון מזרח. לפי הרישומים שייך המקום לבית-הקברות הספרדי, אם כי לא ידוע אם היו שם קברים.

לפני שנתיים וחצי הצהיר ראש הממשלה, לוי אשכול ז"ל, שדנים בעתיד המסגד. כעבור יומיים הביאו בוני המסגד דלתות וחלונות וסגרו את המסגד הבלתי-גמור. בעקבות זאת הוצאו צווים על-ידי הממונה על המחוז וכן על-ידי בתי-המשפט האוסרים על המשך בניית המסגד

צו הפיקוח על הבנייה משנת תש"ל תכליתו לצמצם את היקף הבנייה של מבני ציבור. ואמנם עוכבה הקמת מבנים בשטח של 310,000 מ"ר, והקמתם נדחתה לזמן יותר מאוחר. ממילא נשתחרר כוח-אדם לבנייה אחרת. אולם אין לא בידי משרד השיכון, לא בידי הוועדה וכן לא בידי כל רשות אחרת מרשויות המדינה אפשרות להפנות פועלים למקומות מסויימים, כפי שדורש חבר-הכנסת יוסף תמיר, אלא אם כן יגייסו את הפועלים האלה וישלחו אותם לעבוד שם. מכשיר כזה לגיוס כוח-אדם לא קיים היום.

באשר לבניין בנק ישראל המוקם בקריה בירושלים, הרי הבנק קיבל את אישורה של הוועדה להשלמת קומת המרתף, שנועד להיות המקום לשמירת הכסף המזומן שבידי הבנק, וכן מבנה מעל המרתף בשטח של 450 מ"ר בקומת הקרקע. בנייה זו היא רק חלק קטן מהמבנה העתיד להיבנות במקום על-ידי הבנק.

אולם לאחר הגשת השאלתה של חבר-הכנסת יוסף תמיר ביקשתי לבדוק מחדש גם בנייה זו.

13. המשפחות המתגוררות בבתי-עץ וצריפים:

מספרן, התפלגותן, ומועד העברתן לשיכונים

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר השיכון
ביום כ"ט בסיון תש"ל (3 ביולי 1970):

רצוני לשאול את כבודו:

1. כמה משפחות מתגוררות עדיין בצריפונים?
2. כמה משפחות מתגוררות באסבסטונים?
3. מה היא התפלגות המשפחות המתגוררות בצרי-פונים ובאסבסטונים לפי שנות העלייה שלהן?
4. מה התפלגות המשפחות לפי מספר הנפשות?
5. מה ההתפלגות לפי ארץ המוצא?
6. כמה משפחות מבין מתגוררי הצריפונים והאס-בסטונים הועברו לשיכונים בשנת 1969?
7. כמה יועברו לשיכונים בשנת 1970?

שר-השיכון ז. שרף:

הייתי רוצה לבוא לכלל הסכם עם חברת-הכנסת ארבל-אלמולינו על כך שבתי-עץ אינם צריפונים. המו-שג "צריפונים" או "אסבסטונים" היתה לו משמעות מיוחדת כאשר לצריפונים ולאסבסטונים היתה צורה מסויימת. אנו מדברים כעת על בתי-עץ ובתי-אסבסט שהם שונים מאותם צריפונים ואסבסטונים שהוקמו בסוף שנות הארבעים או בתחילת שנות החמישים. אני אומר שהם פאר הבנייה, אבל בכל זאת הם שונים.

מספר המשפחות המתגוררות בצריפים ובבתי-עץ למיניהם מגיע ל-5,093; מספר המשפחות המתגוררות בבתי-אסבסט מגיע ל-7,648.

ההתפלגות לפי נפשות היא כלהלן: 2,551 משפחות בנות נפש אחת; 3,356 משפחות בנות שתי נפשות; 2,094 משפחות בנות שלוש נפשות; 3,656 משפחות בנות ארבע עד שבע נפשות; ו-1,100 משפחות בנות שמונה נפשות ומעלה. זוהי דאטתנו העיקרית.

בשנת 1969 הועברו כ-1,400 משפחות מדיוור בצרי-פים ובבתי-אסבסט לשיכונים בבנייה קשה.

בשנת 1970 אנו מקווים להביא כ-850 פתורות דיוור למשפחות הדרות בצריפים, בבתי-עץ וכדומה. בשנת

בעיני דמותו של השלום חשובה יותר מאשר גבולותיו של השלום. בעד הסדר שאינו שלום-אמת, בעד פאליאטיבים למיניהם, אינני חושב שנהיה מוכנים להחזיר שטחים ולחשוף עצמנו לסכנות כמקודם; אולם לעומת זאת אם אכן ייחתם הסכם שלום בינינו לבין אויבינו, הסכם של שלום-אמת — והדגש הוא על שלום-אמת, שבמסגרתו תתחייב המדינה השכנה לבצע פיגוי כל הצבאות הזרים מאדמתה, להסתלק מהפיקוד הצבאי הערבי המשותף או מכל שלוחה שלו, למנוע כל פעילות עוינת, צבאית, צב-אית-למחצה או כל פעולה שהיא משטחה נגדנו, לבטל את חברותה בליגה הערבית המכוונת נגד ישראל, להפסיק את כל פעולות החרם הערבי וכיוצא בזה — אם כל האמור לעיל אכן יקויים, אזי משמעות הגבולות מבחינתנו תהא פחות חמורה. או אז, בתנאים אלה, אני מאמין שנהא מוכנים אף להחזיר מרבית מן השטחים המוחזקים.

2. זוהי, כמובן, הערכתי שלי המבוססת בין השאר על תוצאות הבחירות האחרונות לכנסת השביעית, מהן מתברר כי מחד גיסא אלה שטענו כי ישראל איננה צריכה להתעקש על שלום פורמלי וקראו להחזיר את השטחים כולם בהתאם לפירוש הערבי של החלטת מועצת הבטחון, ומאידך גיסא אלה שטענו כי לא נשיב "אף שעל אדמה אחד" גם אם יהיה שלום-אמת — כל אלה לא קיבלו תמיכה מהעם. לעומתם אלה שהבהירו כי במסגרת שלום-אמת בינינו לבין הערבים תהא ישראל מוכנה לנהל משא-ומתן מתוך גישה רחבת-יכל באשר לגבולות — אלה אכן זכו בתמיכתו של רוב הציבור.

12. מחסור בפועלי בניין בישובי הספר והעסקת

פועלים בבנייה לא-חיונית

חברת-הכנסת י. תמיר שאל את שר השיכון ביום כ"ט בסיון תש"ל (3 ביולי 1970):

בביקור שערכה ועדת החינוך והתרבות בקרית-שמונה נקבע שבניית מקלטים, חדרי בטון, בתי-מגורים לזוגות צעירים ועבודות חיוניות אחרות לא מתבצעת במלואה משום מחסור בפועלי בניין.

בה בשעה נבנים בכמה וכמה ישובים בניינים המע-סיקים פועלים רבים (ביניהם, למשל, בניין בנק ישראל בקריה בירושלים).

ראש המועצה בקרית-שמונה טען באותו מפגש שאילו היו מפתים פועלי בניין נוספים לישובי הספר היו בעיות בטחונית ופתורות בקצב מתקדם יותר.

בקשר לנ"ל אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. כמה עובדי בניין מועסקים כיום בבניי מבני ציבור ובניינים לא-חיוניים בשעת-חירום?
2. מדוע אין אירגון כוח-אדם בבנייה שיפנה את בעלי המקצוע בענף לישובי הספר?

שר-השיכון ז. שרף:

אין בין בעיות הבנייה בקרית-שמונה לבין בעיות הבנייה הציבורית בשאר חלקי הארץ ולא כלום. הבעיה היא שקשה להביא פועלים אל אזוירי הגבול לשם ביצוע בנייה שם. אולם רואה אני עצמי חייב להשיב לשתי שא-לות קונקרטיות של חברת-הכנסת יוסף תמיר.

לפי הנתונים שברשותנו היו בתאריך 1 באפריל 1970 כ-748,000 מ"ר בבנייה של מבני ציבור בכל הארץ. לפי האומדן היו מועסקים בבנייה זו כ-4000 פועלים לפחות.

בטחון, והשאר לזוגות צעירים מעוטי-יכולת שיקבלו אותן בשכירות.

הדירות הריקות בקרית-שמונה הן דירות שניטשו ונעזבו על-ידי בעליהן שעברו למרכז הארץ אבל לא פינו את הדירות.

16. עיכובים בבניית מגורים למתיישבים ואי-תשלום ריבית על פקדונותיהם

חברת הכנסת ג. פת שאל את שר השיכון ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

בביקורי בכמה מושבי עולים נתברר לי כי רבים מהמתיישבים, שלגביהם אושרה הרחבה במבנים שבהם הם מתגוררים, מחכים לביצוע הבנייה תקופה ארוכה. רוב המתיישבים נאלצים להמתין בין שנה לשנתיים ורבים גם בין שנתיים לשלוש שנים. זאת ועוד: מיד עם אישור ההרחבה נדרשים המתיישבים להפקיד בבנק טפחות 2000 ל"י ובמקרים רבים 3000 ל"י. על סכומים אלו אין המפקדים מקבלים ריבית כל שהיא, ואף-על-פי שהעיכוב בבנייה לא בא באשמתם הם נדרשים במקרים רבים לשלם סכומים גדולים מאלו שנקבעו מלכתחילה, וזאת בגלל ההתייקרות שחלה בהוצאות הבנייה.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מדוע מתעכב ביצוע ההרחבה תקופה כה ארוכה?
2. האם מוכן כבוד השר להורות לאנשי משרד לבדוק את כל המקרים הקשורים לנ"ל ולבצע את ההרחבה ללא דיחוי?
3. מדוע אין משלמים למתיישבים שהפקידו סכומי כסף בבנק טפחות ריבית בעד כסףם?
4. האם מוכן כבוד השר לדאוג לכך שריבית סבירה תשולם למפקדים מן היום שבו הפקידו את כסףם בבנק?
5. האם מוכן כבוד השר להורות כי במקרים שהעיכוב בבנייה נעשה שלא באשמת המתיישבים לא ישלמו המתיישבים סכומים נוספים בגלל התייקרות הוצאות הבנייה?

שר השיכון ז. שרף:

שאלותיו של חבר הכנסת פת בשאלתה מבוססות על מידע בלתי-שלם. הוא מדבר רק על הפיגור בבנייה של חדרים נוספים במושבים למשפחות מרובות ילדים. והנה אנחנו בסופה של שנת תקציב זו מסיימים את האלף השמיני בבניית חדרים נוספים. נותרו לנו עוד כששת אלפים. מהם נבנה שליש לפחות בשנת התקציב הבאה. בתוך מערכת בנייה כה מקיפה לא מן הנמנע שיהיו פיגורים — מקצתם בשל בעיות שהמתיישבים עוררו ומעוררים; מקצתם בשל הליכים מינהליים בין משרד השיכון ובין הבנקים שצריכים לתת הלוואות; מקצתם בקשיים למצוא קבלנים ופועלים מקצועיים שיהיו מוכנים ללכת לעבוד במושב כל עוד לא רוכז מספר אויביקטים די גדול; ומקצתם, כמובן, גם באשמת המשרד והבונים. בדרך כלל נמשך הטיפול לא יותר משישה חודשים. משום כך אינני רואה מקום שנשלם ריבית, בפרט כאשר אנחנו מממנים את הבנייה, שדרך כלל נמשכת 8—12 חודשים, בלי לחשב ריבית על חשבון ההלוואות שהמשתכן מקבל אותן בגמר הבנייה.

עוד זאת אוסיף, שכל מתיישב האומר לבצע תוספת בנייה בכוחות עצמו, אם כגוף בתוך המושב ואם כבוד

1971 — הדבר תלוי בתקציב שיאושר בכנסת — אנו רוצים להגדיל בהרבה את המספר.

14—15. מצוקת הדיור של זוגות צעירים בקרית-שמונה והדירות הריקות שבמקום

חברת הכנסת ש. ארבל-אלמוזלנו שאלה את שר השיכון ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

נמסר לי על-ידי מועצת פועלי קרית-שמונה כי מספר משפחות צעירות עומדות לעזוב את העיירה בגלל מחסור בדיור, והן נאלצות להתגורר אצל ההורים בו בזמן שבמקום יש עשרות דירות בלתי-גמורות ופנויות השייכות למשרד השיכון.

בהתחשב במצב בו נתונה עיירת הספר קרית-שמונה — מצב המחייב דאגה מיוחדת להשרשת האוכלוסיה במקום ובמיוחד הדור הצעיר — רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם יש דירות פנויות בקרית-שמונה בבעלות או ברשות משרד השיכון?
2. אם כן, מה מספרן?
3. לאיזו מטרה מיועדות דירות אלה?
4. האם קיימת תכנית להקציב מספר דירות לזוגות צעירים?
5. אם כן, כמה ומתי?
6. אם לא, מה הן הסיבות לכך?

חברת הכנסת מ. ידיד שאל את שר השיכון ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

בעתון "הארץ" מיום רביעי ד' בתמוז תש"ל (8 ביולי 1970) התפרסמה ידיעה שבה נאמר: "עשרות צעירים בקרית-שמונה, לרבות זוגות נשואים, מאיימים לנטוש את העיירה בשל מצוקת הדיור במקום". כן מסופר בידיעה שמצויות בעיירה דירות ריקות השייכות למשרד השיכון. אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב לשאלותי:

1. האם הידיעה נכונה?
2. אם הידיעה נכונה, כמה דירות ריקות נמצאות בקרית-שמונה?
3. כמה פניות של צעירים הגיעו למשרד השיכון?
4. כמה יחידות דיור נבנו בקרית-שמונה בכל אחת מהשנים 1968 ו-1969?
5. כמה יחידות דיור יבנה משרד השיכון בקרית-שמונה בשנת 1970?
6. מה בדעת השר לפעול כדי לפתור את הבעיה בעוד מועד?

שר השיכון ז. שרף:

אנחנו עומדים לפתור את בעיית הזוגות הצעירים בקרית-שמונה ונמצאים בגמר בניית דירות לזוגות צעירים. כ-40 זוגות יקבלו דירות בתוך כמה חודשים לאחר מכן. בשנת התקציב 1969/70 נבנו ונבנות בקרית-שמונה 400 יחידות דיור ליעדים שונים. בשנת 1970/71 הוספו 220 יחידות דיור, ומהן כ-100 מיועדות לזוגות צעירים; 72 דירות מאלה תימסרנה בתנאי שכירות.

אשר לדירות המתפנות בקרית-שמונה, הרי הן מיועדות בראש וראשונה לתושבי בתי-האסבסט, מטעמי

הוועדה מאשרת או לא מאשרת את ההעברות בהתאם להנחיות ולקריטריונים שניתנים לה. הבעיה העיקרית היא המחסור בדירות השורר בעיירות הפיתוח בארץ: התושבים של אותה עיירת פיתוח או עיר פיתוח שאלה רוצים אחרים לעבור טוענים, שיש להם עדיפות לגבי אלה שרוצים לעבור לשם מעיר פיתוח אחרת, שגם הם מחכים בתור, אם בגלל דיור צפוף או דיור ארעי וכיוצא באלה.

כיום מצויות בבית-שאן בסך-הכל 30 דירות נטושות, מאותו סוג שהזכרתי קודם לגבי קרית-שמונה, של אנשים שעזבו את המקום ולא מסרו את הדירה. 15 מקרים מהם נמצאים בבירור משפטי, ולגבי 15 מקרים אחרים אנחנו עומדים להגיש תביעה משפטית. כידוע, על-פי החוק אין רשות ל"עמידר" או למשרד השיכון להיכנס לדירות שנעזבו על-ידי הדייר בלי אישור של שופט.

19. ידיעה על פקדי משרד השיכון המאשימים את משרד החוץ בעיכוב הבנייה במזרח ירושלים

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר השיכון ביום י"ב באלול תש"ל (13 בספטמבר 1970):

סופר "הארץ" מד עוזי בנוימן מוסר בעתונו מיום רביעי, כ"ד באב תש"ל (26 באוגוסט 1970), על האשמות שמטיחים פקידים בכירים במשרד השיכון נגד משרד החוץ בדבר פעולות שנקט משרד החוץ לעיכוב תכניות הבנייה והאיכלוס של מזרח ירושלים.

אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — מה הן הפעולות שנקט משרד החוץ?

שר-השיכון ז. שרף:

סופר "הארץ" עוזי בנוימן מסר על האשמות שמ-טיחים פקידים בכירים במשרד השיכון נגד משרד החוץ שיעיכב תכניות הבנייה והאיכלוס של המשרד בירושלים.

אני מכיר את הפקידים הבכירים במשרד השיכון. לא שמעתי שהם מטיחים האשמות, מפני שאין מה להאשים. משרד החוץ לא מתערב בעניין זה, לאחר שה-ממשלה החליטה מה שהחליטה.

ג. חוק רישום עבריינות, תש"ל-1970 * (קריאה ראשונה)

ההשקפה המודרנית על דרכי ענישה היא שיש לפעול בתחום שיקומו של העברייני, שיש לעשות למען שיקומו.

מי שמתעניין בעבודתם של בתי-הסוהר, של השי-רותים בבתי-הסוהר, רואה — והנסיין שעובדים דרכו יושבי בתי-הסוהר מראה בעליל — שהסידורים שם מותאמים לצרכי שיקום, ואם כי ודאי וודאי יש מקום לשיפורים, המטרה העיקרית בפעולת בתי-הסוהר — בנוסף למטרת האיוולציה, שאינה המטרה העיקרית ברוב המקרים — היא פעולת השיקום. שם מקנים

— כל האפשרויות העומדות לרשות הבנייה של משרד השיכון עומדות גם לרשותו אם הוא מוסיף את החדרים בכוחות עצמו.

17-18. ידיעה על מניעת שיכון מתושבי בית-שאן וקרית-שמונה הרוצים לעבור למקום אחר

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר השיכון ביום כ"ז בתמוז תש"ל (31 ביולי 1970):

ב"הארץ" מה-26 ביולי 1970 התפרסם כי "משרד השיכון מונע מתושבי בית-שאן וקרית-שמונה הרוצים לעזוב עיירות אלו לקבל שיכונים בעיירות פיתוח אחרות. התושבים נוטשים דירותיהם ונודדים לשכונות עוני בערים הגדולות".

הגני לשאול את כבוד השר:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם כן, מה הניע את משרד השיכון להחליט החלטה כזו?

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר השיכון ביום כ"ז בתמוז תש"ל (31 ביולי 1970):

"הארץ" מיום 26 ביולי 1970 מוסר כי משרד השיכון מונע מתושבי בית-שאן וקרית-שמונה הרוצים לעזוב עיירות אלו לקבל שיכונים בעיירות פיתוח אחרות.

בהמשך הידיעה נמסר כי משרד השיכון, העורך עתה סקר דירות נטושות, הורה לנציגיו בוועדות האיכלוס בעיירות הפיתוח שלא לאשר מסירת שיכונים לאנשים שעזבו את בית-שאן וקרית-שמונה.

הגני מבקש לדעת:

1. האם יש אמת בידיעה הנ"ל?
2. אם הידיעה נכונה — מה הם הגימוקים למתן ההוראות הנ"ל?
3. כמה דירות נטושות מצויות כיום בבית-שאן?

שר-השיכון ז. שרף:

הבקשות להחלפת שיכון לאזרחים המעוניינים לעבור מעיר פיתוח אחת לחברתה מובאות לדיון לפני ועדה בין-משרדית. כל תושב בכל עיר פיתוח יכול להגיש בקשה כזאת, ואין איסור על הגשת בקשות העברה לתושבי בית-שאן וקרית-שמונה. דינם כדין מקומות אחרים.

היו"ר צ. צימרמן:

אנחנו עוברים לסעיף ט' בסדר-היום: חוק רישום עבריינות, תש"ל-1970, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. החוק שאני מביא עכשיו לפני הבית, זמנו הגיע מכבר, הייתי אומר אפילו לפני הרבה שנים. העניינים שהוא בא להסדיר מפורטים במבוא ובדברי ההסבר בהרחבה, ובכוונתי להוסיף על הדברים הכתובים ולא לחזור עליהם.

"לא תמיד" אני נוקט לשון הקטנה, כי בהרבה מקרים, אפילו בהרבה מאוד מקרים, חוזרים לסדר. הוכחה לכך נמצא בעובדה שהאוכלוסיה בבית-הסוהר ברובה אינה פנים חדשות בבית-הסוהר; השפטים ברובם אינם פנים חדשות בבית-הסוהר, הם רציוניסטים. רצונה של התב"ר לעזור לעברין להגיע לידי שיקום אינו מאפשר לה להתעלם בנקל מההרשעות הקודמות של האסירים. הדבר חשוב במיוחד לפחות לגבי שני מקרים. המקרה האחד הוא שאדם מופיע לפני השופט לאחר שעבר עבירה חדשה ובית-משפט חייב לקבוע את ענשו. בתי-המשפט מבחינים וחייבים להבחין בין עברין שזו הפעם הראשונה שהגיע לפסל הנאשמים ולידי הרשעה לבין עברין שהוא כבר מועד. יש חובה לדעת אם אדם עבר עבירה פלילית והורשע או לא, על-כל-פנים, בתקופה מסוימת. על זה עוד אדבר.

חוק זה, אין ספק בדבר, שכאשר אתה הולך למסור תפקיד הדורש אמון, מוסר, אם מטעם המדינה, אם מטעם העיריות ואם מטעם חברות ציבוריות או פרטיות, מן הדין לדעת אם זה סביר והגיוני לשמור על לאנשים כאלה תפקיד כזה, ולכן חייבים לשמור על אינפורמציה מלאה, מקפת ומדויקת לגבי כל עברין ועברין.

למעשה נהגה המשטרה במשך שנים לרשום את ההרשעות והענינים ולשמור רישומים כאלה, אם כי אין אחיזה בחוק המאפשרת או המרשה למשטרה לעשות רישומים כאלה. הדברים הגיעו לידי כך שצריך היה אפילו להנהיג בנידון זה סדר מסוים, כפי שצוין במבוא להצעת החוק. המשטרה, ב-23 במרץ 1961, הוציאה הוראות המפקח הכללי בנידון, הוראות מפורטות, שיש בהן נסיון רציני להיענות לצורך, אבל, כאמור, אין להוראות אלה שום אחיזה בחוק. על יסוד הרישומים האלה מוסרים מידע, מוסרים אינפורמציה לגורמים אחרים, בעיקר גורמי ממשלתיים — וגם לזה אין שום אחיזה בחוק.

ובכן, כפי שאמרנו במבוא, יש שלוש מטרות להצעת החוק שלפני הבית. ראשית, להסדיר את הרישום באופן חקיקתי, שהדבר יהיה מבוסס על חוק, כפי שייראה לכנסת. שנית, לקבוע בחוק את דרכי מסירת האינפורמציה והמטרות שלשמן נמסרת האינפורמציה על-ידי המשטרה. ושלישית — מה שבעיני לא פחות חשוב, ואולי עוד יותר חשוב — לקבוע את הכללים, מתי חייבים למסור אינפורמציה. מפני שאם המשטרה מיופה כוח על-ידי המדינה, על-ידי החוק, למסור אינפורמציה בתנאים מסוימים ולא למסור אינפורמציה בתנאים אחרים, האיש אשר מגיע למצב שהמשטרה כבר איננה מוכנה, איננה יכולה למסור אינפורמציה ביחס להרשעותו הקודמת, הרי שב-וודאי ובוודאי, ובמידה רבה מאוד, מוסר ממנו כתם הרשעתו.

בעיה זו, או בסבך הבעיות האלה, קיימות דעות מדעות שונות, והדעות שונות גם בין ארץ לארץ או בין קבוצה של ארצות לבין קבוצה אחרת. אני רוצה לומר לבית, שלפני מספר שנים מועט, חושבני שלפני שנתיים, — בעניין שבא לפניו בית-המשפט העליון בשם עורך-דין אחד נגד היועץ המשפטי לממשלה — ברפורט כתוב ששמו של העניין המשפטי נקרא: פלוני נגד היועץ המשפטי לממשלה, ולתועלת חברי הבית אגיד כי את פסק-הדין אפשר למצוא ב"פסקי-דין", כרך כ"ב, עמ' 683 — קבע בית-המשפט את הרעיונות העיקריים בתחום זה המבוססים בדרך כלל, או בקווים כלליים, על התפיסה

לאסירים השכלה, מקנים להם מקצוע, יש טיפול חברתי, טיפול פסיכולוגי-רפואי, אם על-ידי אנשים הממונים על כך ואם, במידה מסוימת, על-ידי אנשים מתנדבים מבחון.

כל אלה שקרובים לנושא, וגם הציבור בכללותו, יודעים מתוך אינפורמציה שהם מקבלים באמצעות העתונות או בדרך אחרת, שלא תמיד השיקום מצליח. אבל המאמצים לכך אינם פוסקים ואינם צריכים להיפסק. מובן שהמבחן להצלחת מעשי השיקום, מאמצי השיקום, או להיפך, כשלונם של אלה, קנה-המידה לכך הוא עניין השתלבותו של האסיר ששוחרר בחברה, כלומר, השתלבותו של האסיר בחברה לאחר שיצא מבית-הסוהר. אם השתלב וכנס למסלול של חיים נורמליים וחי חיי אורח המציית לחוק, אינו עושה מעשים שלא ייעשו — הרי בוודאי שהשיקום הצליח; אם האסיר חוזר לסדר, אם נעשה שוב עברין, הרי ברור שמעשי השיקום נכשלו.

לאחר שריצה האסיר את עונו בבית-הסוהר ועשו מה שעשו לשם שיקומו ורוצים לעשות להשתלבותו בחברה, אחת הדרכים, אולי הדרך העיקרית, לאחר סידור של פרנסה ושיקום חברתי כלשהו, היא הסרת אות הקלון של ההרשעה מעליו. כל עוד האיש מתהלך והרפוטציה שלו היא שהוא עברין, שהוא מה שקוראים "ציפור" של בית-סוהר, השתלבותו מוטלת בספק, על-כל-פנים נמצאת בסכנה. יש שההרשעה הקודמת או ההרשעה הרובצת על שכמו של עברין שיצא מבית-הסוהר מונעת בפועל ממש את שיקומו, כי הרי עניין של עבודה, סידור בעבודה, אפשרות לקיום, זה חלק עיקרי של השתלבותו בחברה, ושורה גדולה של מקומות עבודה וסוגי עבודה חסומים בפני אנשים כאלה, אם למשך שנים ואם אפילו ליותר מזה.

יש מקרים, והם לא מעטים, שהזכרון, אות הקלון, שפעם עברו עבירה, מלווה אותם במשך שנים רבות ומונע מהם את הכניסה לעבודה. היתה לי הודמנות להזכיר את הדברים האלה בכנסת, באחת הסקירות השנתיות, בכנסת הקודמת. סיפרתי על אדם שבהיותו נער גנב כמה קילו תפוחי-זהב מפרדס ונידון למאסר קצר או לקנס קטן וגרשם לחובתו העניין, המקרה של ההרשעה הזאת. כעבור עשר או חמש-עשרה שנים הוא רוצה להתקבל לעבודה בימאות או בטיס, במשטרה או בהדרכת נוער מטעם משרד החינוך, והדרך חסומה בפניו, מפני שרשומה לחובתו הרשעה קודמת של גניבה. לעתים רחוקות מאוד יש לדבר הזה ממשות מהותית. אבל, אשר כתוב — כתוב, ואין מי שימחקו, ואז, כמובן, האיש פונה ומבקש מאת נשיא המדינה שיגאל אותו מן המצב הזה, שיתן לו חסד וחנינה, כדי שיימחק הכתם הזה ויוכל להיכנס לחברה, למקום שבחר כמתאים לו.

אלה, כמובן, מקרים קיצוניים. נשיא המדינה, בהיותו שוקל דברים אלה, בוודאי פועל בהתאם לכל מקרה ומקרה. יש מקרים שגשיא המדינה נתן את החנינה והורה על מחיקת ההרשעה, כדי שהאיש ייפטר מן הצל של חטאות נעורים.

נראה לנו, שמן הראוי שייקבעו כללים בחוק מתי ובאיזו מידה יש לתת לאדם להשתלב בחברה כאילו לא היה עליו כתם של הרשעה קודמת. מובן שלא תמיד יוצא אסיר מבית-הסוהר כתינוק בן-ימיו. כאשר אני אומר

כתוב שהמשטרה תמסור מידע מן הרישום לרשויות המדינה ולאנשים אחרים כמפורט בתוספת, לפי דרישתם ולצורך מילוי תפקידיהם. שר המשפטים רשאי בתקנות, לאחר התייעצות עם שר המשטרה ובאישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, לשנות את התוספת, להוסיף עליה ולגרוע ממנה, ולקבוע סייגים. איננו רוצה לקרוא כאן את כל התוספת, אבל אני רוצה לציין רק דוגמה שיש בה רמז לאותו דבר שאמרתי ביחס לראש הסנהדרין או ביחס לשופט. אנו מציעים בתוספת שהאינפורמציה תימסר לוועדת הכנסת כשתבוא לבחור במבקר המדינה; לממשלה כשתבוא לבחור את נגיד בנק ישראל; לוועדות המינויים לשופטים ולדיינים ולקאדים. חוק מזה תימסר כמובן אינפורמציה לבתי המשפט ולא להאשר תובעים במשפטים פליליים בפני בית המשפט.

אני צריך כבר בשלב זה להודות לפני הבית שהתוספת נראית לי קצת ארוכה מדי. אבל בזה תספד הוועדה.

מלבד הסעיף המתחיל והבונה את עניין הרישום והצורך ברישום, כפי שאמרתי — עיקר החוק הוא בסעיף 10, המגן על העברייני, ובסעיף 3, הבא להגן על החברה. אני חושב שעם התקבל החוק הזה נסדיר דבר הנוגע להרבה אנשים באופן אישי, הנוגע לחברה בכללותה, ונשחרר הרבה אנשים מהחובה לשאת על שכמם חטאות נעורים. ואני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, נעבור לדיון. רשות הדיבור לחבר הכנסת בנימין הלוי.

בנימין הלוי (גח"ל):

כבוד הישיב-ראש, כנסת נכבדה. אחת החוויות הקשות ביותר של כל שופט היושב על כס המשפט, בפרט בעידעורים, היא החוויה היום-יומית כמעט בראותו שורה של עבריינים מועדים עוברת לפני בית המשפט, עבריינים שכל מאמצי החברה לשקמם נכשלו. בבית המשפט העליון קוראים לה, מתוך שיגרא דלישנא, "חומרות": דנים לא בעידעורים לעצם העניין, אלא בחומרת העונש. כמעט בכל יום מתחילה הישיבה בכך שבערך עשרה עבריינים צעירים ומבוגרים מופיעים ומייחלים להקלת עונשם בטענה שהעונש חמור מדי. בית המשפט העליון מתעמק, מנסה לראות ולמצוא צד זכות להקל בעונש. יש שאלה אם מותר לו להתערב בשיקול-דעת בית המשפט שקבע את העונש או אם זה עניין המסור לשיקול דעתו. לפעמים הוא מתערב, ועל פי רוב איננו יכול או אינו רואה להתערב, ובוהו הוא שולח את העברייני בחזרה לבית הסוהר.

מה שכל-כך מדכא בחוויה החוזרת הזאת והבלתי-פוסקת הוא לא רק המספר ההולך ורב של עבריינים — גם צעירים וגם מבוגרים — שבהלקם אין להם תגנה, אלא גם האריכות המופרזת לעתים קרובות של גליונות ההרשעות הקודמות. לכל תיק מצורף גליון ההרשעות הקודמות, העבירות הקודמות. לפעמים זה דף אחד, לפעמים אלה ארבעה דפים ולפעמים עשרה דפים צפופים של עבירות קודמות, של הרשעות קודמות, והן מסודרות כמובן באופן כרונולוגי, לעתים קרובות מתחילות בילדותו של אותו עברייני, שעכשיו הוא אולי בן 50 או בן 35 ויש לו עבירות מגיל 12 או 14 או 15, של נגיבות ופריצות ושידול לזנות ושימוש ברכב וכל הדברים החוזרים של

של המשפט העברי. פסק-הדין ניתן על-ידי שופט בית המשפט העליון הד"ר קיסטר, והצטרפו לדעתו השופט הד"ר זוסמן, שהוא עכשיו ממלא-מקום קבוע של נשיא בית המשפט העליון, והד"ר בנימין הלוי, שהיה אז שופט בית המשפט העליון והיום הוא יושב אתנו בכנסת.

מה היא הקונצפציה של המשפט העברי בנידון זה? נאמר בתורה, בדברים, פרק כ"ה, פסוק ג': "ארבעים יכנו, לא יוסיף, מן יוסיף להכותו על אלה מכה רבה, ונקלה אחיך לעיניך". בהבנה פשוטה פירוש הפסוק הוא, שמי שנתחייב במלקות מכים אותו ארבעים מלקות, ולא יוסיפו, כי על-ידי ההוספה יהיה המוכה בבחינת נקלה. אבל הפירוש שניתן במשנה, במסכת מכות, פרק ג', משנה ט"ו, הוא כך: ונקלה אחיך לעיניך — פירושו כיוון שלקה, כלומר כיוון שקיבל את המלקות, הרי הוא כאחיק. אם נתרגם זאת לשפתנו ולשיטה המשפטית שלנו, הקונצפציה הזאת אומרת, שעברייני, לאחר שקיבל את העונש שגור עליו בית המשפט וריצה את עונו, הרי הוא כאחיק ויש למחוק את ההרשעה. זוהי השקפה קיצונית, מפני שלפי השקפה זו, אדם שיואח מבית-הסוהר, שוב אין הרשעה רשומה לחובתו, ותהיה העבירה חמורה כאשר תהיה, והיה העונש שגמר לרצותו כאשר יהיה.

אבל המשפט העברי בעצמו מסייג אותו קו-מחשבה ומסייג אותו לחומרתו של העברייני שנשפט. יש הבחנה בין עברייני שבא על ענשו לבין מי שבא על ענשו וגם חזר בתשובה. ויש הבחנה בין כשדותו של אדם, נניח בקשר למתן עדות, לבין כשדותו לקבל משרה מטעם הציבור או בלשון הגמרא, "כשרות לשררה". וכן יש הבחנה אחרת בין עבירה קלה לבין עבירה חמורה. ויש עוד הבחנה מעניינית, — אשר צריכה לעניין אותנו מנקודת ההשקפה של החברה הישראלית — בין שני אנשי שררה: בין הכוהן הגדול לבין ראש הסנהדרין. הכוהן הגדול יכול לחזור לתפקידו לאחר שבא על ענשו. לא כך לגבי ראש הסנהדרין, לגבי שופט. זה, אם עבר עבירה ואפילו בא על ענשו, לתפקידו כבר לא ישוב.

מובן שהמושג "חזר בתשובה" הוא מושג מוראלי, אשר אם נתרגם אותו לשפה המשפטית המודרנית יש לומר שהכוונה היא — או כוונה קרובה לכך היא — כיצד יתנהג האדם לאחר שגמר את ישיבתו בבית-הסוהר, אם יתנהג ביושר ובהגינות במשך תקופה ניכרת או לא. ואחיהו לפירוש הזה — וזוהי לא רק אחיהו של אדם שרוצה במודרניזציה של המושג "תשובה" — יש בספרות ההלכתית של ימי-הביניים, בדברי הרא"ש, רבה של טולידו: שאם אתה רוצה לדעת אם אדם חזר בתשובה או לא — יש להשיג כיצד יתנהג במשך תקופה ניכרת. שם, בדוגמה המדוברת: אם האיש נהג בסדר שנה תמימה, אומר הרא"ש, אין זה מבחן מספיק.

הצעת החוק שלפניכם, חברי הכנסת הנכבדים, נקבעה תוך קבלת העקרונות האלה בקווים כלליים. בסעיף 10 של החוק אנו מציעים שלגבי עבירות חמורות לא תימסר אינפורמציה כעבור עשר שנים; בעבירות קלות לא תימסר אינפורמציה כעבור חמש שנים. ושוב — בקווים עיקריים. יש יוצאים מן הכלל, אבל איננו חושב שבקריאה ראשונה אני צריך לעמוד על פרטי פרטים. אני רוצה להראות את עיקר הרעיון של החוק.

מאידך גיסא, סעיף 3 של החוק קובע מתי ובאילו מקרים חייבת המשטרה למסור את האינפורמציה תמיד, ומבלי להתחשב בחומרתה או בקולתה של העבירה. שם

קם שוב לתחייה. כלומר, האדם לא ייחנה מעשר שנות עברו הנקי.

אם איני טועה, זה מה שכתוב בהצעת החוק. ייתכן שזאת לא היתה כוונת המחוקק, ואולי היתה זאת כוונת המחוקק, כי יש סימוכין לכך גם בדברי ההסבר לסעיף 10, בהם נאמר כי יש לעשות אבחנה: "רשיין, היתר, כהונה, עיסוק, תפקיד וכו', הרי אדם שבמשך תקופה מתאימה התנהג התנהגות ללא דופי ולא הורשע שנית, יש לראותו כמי שפנת דף חדש וכמי שראוי לאותן זכויות. לא כן כאשר מדובר בשפיטה ובהנהלת המשפט, במינויים לכהונות ממלכתיות וכדומה. באלה יש להקפיד יותר, ולכן מוצע שלא להחיל את הסייגים על מסירת המידע במקרים המפורטים בסעיף המוצע". במ"לם אחרות: הריהביליטציה, הדף החדש, אינה שלמה; היא ריהביליטציה רק לתפקידים אזרחיים, אם אפשר לקרוא לזה כך בקיצור, אבל לא מחיקת עבר פלילי לשם משפט פלילי חדש, ואני רואה כאן חסרון גדול בהצעת חוק זו, כי סוף סוף זמן רב מדפא, אם לא הכל, הרי בכל אופן הוא מוחק דברים חשובים בעברו של אדם. אם אדם יהיה כשיר להתמנות כעורך-דין למרות שעבר לפני עשר שנים עבירה שיש עמה קלון, או יהיה כשיר לקבל רישיונות, אני חושב שמן הראוי היה למחוק באותן נסיבות את עברו הרע, שעבר עליו זמן רב, גם בבית-המשפט הפלילי, אם יעבור עבירה חדשה כלשהי לאחר התקופה הקבועה הזאת.

זו דעתי לגבי הצעת החוק ואני יכול להביא אסמך-תה, אם אפשר לומר כך. כמוכן, אנו מדברים על החוק הרצוי ולא המצוי. יש חוקים שונים, כפי שאמר שר המשפטים, יש השקפות שונות במדינות שונות ובין משי-פטנים שונים. לעניין זה יצאה לאשרנו עבודת מחקר חדישה של פרופ' פלר מהאוניברסיטה העברית על "הריה-ביליטציה — מוסד משפטי מחוייב המציאות". זה פורסם ב"משפטים", כרך א', באלול תשכ"ט — אוגוסט 1969, עוד לפני שפורסמה הצעת החוק הכחולה, ויש מוזכר הפרופ' פלר את החוקים השונים של ארצות שונות. לא היה סיפק בידי לעיין בכל החוקים האלה, אבל נמצא בידי חוק סדר הדין הפלילי הגרמני מלפני תקופת הנאצים. החוק הוא משנות 1920—1924, והנה בשנות העשרים והשלושים, שגם בהן היתה גרמניה ידועה כמדינה אוטו-ריטרית בעלת מסורת משטרית חזקה, קבע החוק שמוחקים את רישום עברו הפלילי של אדם בשתי תקו-פות: התקופה הראשונה, כפי שמוצע בהצעת החוק שלפנינו, למטרות מוגבלות בלבד, והתקופה הנוספת, בה נמחק הרישום לכל דבר, אם האדם התנהג במשך אותה תקופה התנהגות ללא דופי. במקרה מצאתי את החוק ההוא, אבל רשימת הארצות שבהן מוסדר מוסד הריהב-ליטציה היא ארוכה — מצרפת, שווייצריה, איטליה ועד אתיופיה ועוד (ראה ספרו הנ"ל של פלר, ע' 511, הערה 45).

פרופ' פלר סבור שזאת בכלל זכותו של אדם שלא להיות מוכתם לנצח בעבירה פלילית שהוא עבר בנעוריו או לפני זמן רב. זו זכותו. זה לא צריך להיות חסר, זה לא צריך להיות נתון לחניגת נשיא המדינה, שבמקרים יוצאים מן הכלל יכול למחוק את הפשע הישן או החדש, במקרה זה הישן, אלא זו צריכה להיות מזכויות האדם שצריכות להיות מובטחות על-ידי החוק. והוא מציע, למשל: אדם הגידול למאסר על תנאי, והוא עומד בתנאי

אלה שלא מצאו את שיקומם. לעתים קרובות הם זכו בצו מבחן, והמבחן לכמה שנים נכשל, ועוד פעם מבחן, ועוד פעם נכשל. ואחר-כך כבר מאסר על תנאי, ואחר-כך מאסר, ותקופות המאסר התארכו, וכו' — וכך אין כבר לעזור. זאת שאלת העבריינות המועדת, ולא ממש בזה בא החוק המוצע לטפל, אך באספקט אחד הוא מטפל, והוא רשימת ההרשעות הקודמות. על כך מדובר בהקדמה לחוק, בדברי ההסבר, וזאת גם בהסתמך על התורה ועל המשפט העברי ועל פסק-דין של בית-המשפט העליון מפי עמיתי לשעבר השופט קיסטר, עמו הסכמתי ואמנתי כי אני מצטרף בלב שלם לדברי השופט הנכבד, חברי השופט קיסטר, שצריך לאפשר לעבירין "לפתוח דף חדש", אם הוא חוזר בתשובה ואם עבר די זמן ואם החברה חושבת שאפשר להסתכן.

בדברי ההסבר, בעמ' 207, נאמר כי המטרה השלי-שית של הצעת החוק היא: "לקבוע את הכללים שלפיהם תוגבל מסירת מידע מן הרישום לאור התנהגותו הראויה של אדם במשך תקופת זמן נאותה, ולאפשר על-ידי כך, בזכות ולא בחסד, פתיחת דף חלק וסיוע בשיקומו האזרחי". אבל למעשה לא מוצאתי בהצעת החוק את התשובה הנאותה למטרה המוצהרת של החוק. סעיף 10 שהוא הסעיף הקובע וששר המשפטים הנכבד כבר עמד עליו וציין כעמוד התווך של החוק, קובע שאחרי עשר שנים, חמש שנים או פחות, הכל לפי העבירה, לא יימסר מידע לרשויות השונות; כלומר, הדבר כאילו נמחק מהרישום, שהרי דבר שאין מסתמכים עליו כאילו אינו קיים כבר. אך כל זה נאמר "לעניין סעיפים 5 עד 8". המלים "לעניין סעיפים 5 עד 8" הן המלים המגבילות של כל העקרון הזה, ואם נעיין בסעיפים 5 עד 8, נראה שמדובר בעניין "זכויות", "פסלות לכהונות", "תפקידים". פירוש הדבר שכעבור עשר שנים לא יימסר מידע, למשל, ללשכת עורכי-הדין בבואה לדון בקבלת אדם למקצוע, ויש כידוע אדם שהורשע בעבירה שיש בה קלון אינו יכול להתקבל לפי החוק. לפי האמור בסעיף 10 להצעת החוק, אפילו דון אדם בעבירה שיש עמה קלון והוא רצה את עונשו ועברו עשר שנים, הרי במקרה שלשכת עורכי-הדין תפנה בשאלה, התשובה תהיה שהדף שלו חלק.

אבל לא כן בבית המשפט. כי בסעיף 3, שגם אותו הזכיר כבוד השר, והוא הסעיף הכללי, נאמר שתמיד יתמסר אינפורמציה מלאה לכל המוסדות ולאנשים שתפ-קידיהם מפורטים בתוספת. התוספת כוללת, כמוכן, כפי שהשר הזכיר, את סעיף ז' בו כתוב: בית-משפט באחת מאלה: "(1) גילוי ההרשעות הוא מהותי לנושא הדין; (2) גילוי ההרשעות דרוש לצורך בירור מהימנותו של עד" וכו'. אחר-כך נאמר בתוספת: "כל תובע בהליך פלילי, וכן פרקליט צבאי" וכו'. כלומר, כאן יכולים לקבל מידע ללא הגבלה גם אחרי חמש או עשר שנים. אם כן, "הדף החדש" שנפתח לאדם הוא רק לשם שיקומו וקבלתו בחברה האזרחית לתפקידים הדורשים חוסר הרשעה קו-דמת. אבל אפילו ששאר עברו של אדם נקי במשך עשר שנים הקבועות עכשיו או במשך חמש שנים בעבירה קלות יותר, אך אחרי אחת-עשרה שנה עבר עבירה כלשהי ומצא אשם בה, הרי חוזר בית-המשפט לשאלו על עברו של האיש והמשטרה או בא-כוח היועץ המשפטי פותחים את ספר הזכרונות של המשטרה, המשתרע לא רק על עשר שנים, אלא על שלושים שנות עברו, והכל

היא גם מנוסחת באופן מוזר מאוד, קשה מאוד להבין אותה. הרישום של המשטרה מוגדר בסעיף 2, ונאמר שהוא יכלול הרשעות ועונשים בבית-משפט בשל פשעים, עונות מסוג מסויים, עונות מסוג אחר, כמעט כל העונות למעשה. בסעיף 4(3) נאמר על קטינים איזה דבר מיוחד שהוא מסובך, ובעצם איננו יוצא ידי חובתנו. קשה להבין את הסעיף הזה. לי היה קצת קשה להבין אותו בקריאה ראשונה ושנייה, אולי בשלישית אבין אותו. אני מקווה שכבוד השר ישיב על כך. בסעיף 3(4) נאמר: "לא יימסר מידע מהסוג האמור בסעיף 2(6) בשל עבירה שביצע קטין בהיותו בן פחות מ-14 שנה...". זה היה יפה אילו זה היה סוף-פסקו. כך חשבתי כשקראתי את הסעיף, שחטא שקטין חטא בהיותו בגיל בין 12 ל-14 - כי למטה מגיל 12 בכלל לא מביאים אותו לדיון - הרי בזה בכלל לא יתחשבו. אבל יש המשך לאותו פסקו, ובסופו נאמר: "...לא לרשויות המנויות בפסקה (1)". פיס-קה (1) מזכירה שוב את בית-המשפט. אינני יודע אם הבינוני נכון את הסעיף, אבל אם זה המובן, הרי גם מידע על קטין יובא לבית-המשפט בשל מה שעבר לפני גיל 14. באמצע הסעיף נאמר: "ולא יימסר מידע בדבר דרך טיפול שנקבע לקטין בשל עבירה שביצע בהיותו קטין ובדבר הרשעה ועונש בשל עוון שביצע... אלא לרשויות המנויות בפסקה (1)". ניח שכלשכת עורכי-הדין או לרשויות אודריות לא יימסר מידע על פשעי נעוריהם של מועמדים או על חטאות נעוריהם, אבל לבית-המשפט - לעולם יימסר.

בוועדה המיוחדת שנקבעה עכשיו על-ידי הכנסת - והיא עסוקה בחוק החדש של שפית הנוער - מסתמנת מגמה מרחיקה לכת, להתחשב באופן מיוחד בשיקום הנוער. אני חושב ששיקום הנוער צריך למצוא ביטוי מיוחד גם בחוק זה, שחטאות נעורים יימחקו לכל דבר אחרי תקופה קצרה יותר. יש לכך דוגמאות גם בארצות אחרות. אפשר לקבוע שאחרי שהציער הגיע לגיל 18 תספיק מחצית התקופה הרגילה כדי למחוק את חטאות נעוריו: במקום עשר שנים תכתבו חמש שנים, במקום חמש שנים - שנתיים וחצי.

יש חומרה נוספת בסעיף 14, האומר שכל ההקלות הללו אינן חלות על עבירות שדינו מיתה, מאסר עולם או מאסר 20 שנה, ועוד רשימה של עבירות חמורות. פה לא מדובר רק על אדם שהוטל עליו עונש מיתה או מאסר עולם או מאסר שנה, אלא אף על אדם שהוטל עליו העונש הקטן ביותר. לפי החוק הפלילי שלנו יש עבירות רבות, שלהלכה צפוי עליהן העונש המירבי של מאסר עולם או מאסר 20 שנה, ובכל זאת ייתכן שיוטל על האדם מאסר על תנאי או מאסר של שנה אחת. כל זה קורה, ויש תקדימים לכך. בפרט אמור הדבר לגבי צעירים, אבל גם לגבי מבוגרים. אולם לפי סעיף 14 לא יינקא אדם זה לפני כל רשות אודרית. גם אדם שגורש מהצבא, לפי סעיף 14(ב), לא ינוקה מכך. זה עניין לחוות-דעתם של הממונים על חוק השיפוט הצבאי, ועל כן אינני רוצה להיכנס לזה. בוועדה נצטרך לבדוק אם גם סעיף זה אינו חמור מדי.

כללית, יש לברך על הצעת חוק זו. מזמן הגיע המועד שהחוק הפלילי יכלול הוראות מיוחדות בעניין זה. כפי שאמרת, מגמה רצויה זו ראוי שתתרחב ותרחיק לכת יותר, ותיתן ריהביליטציה שלמה לאנשים הראויים לה, ולא רק ריהביליטציה חלקית, כפי שמוצע בהצעה זו.

הזה במשך תקופת התנאי - צריך מיד למחוק לו את כל העניין זה, כי זוהי מטרת התנאי. נותנים לו את האפשרות לעמוד בתנאי, להוכיח את עצמו. אם הוא הוכיח את עצמו במשך שלוש שנים, למשל, לא זו בלבד שהוא לא יבוא על ענשו, כפי שזה כבר קיים בשיטה הקיימת שלנו, אלא גם לא יזכירו לו את העוון הזה, שהוא נידון פעם למאסר על תנאי ועמד בתנאי הזה, לגבי איזה דבר בעתיד.

בעבודתו של פרופ' פלד יש הצעה מפורטת, שהיא הרבה יותר מרחיקה לכת מאשר הצעת החוק הזאת. הוא קובע בתור עקרון שזה לא צריך להיות רק עניין פרוצ-סואלי של רישום וגילוי המידע, או אפילו של מחיקת הרישום. אצלו אין מחיקת רישום. אלא הוא מציע לקבוע הוראה מהותית: "ריהביליטציה הפלילית מוחקת את החיוב בעבירה ומפקיעה כל פסול שנגפסל הנידון אגב חיובו או שנובע ממנו, כאילו לא היה החיוב מעולם". כלומר, הוא מגיע לאותה תוצאה שחנינה קובעת אצלנו. הוא אומר: זה לא צריך להיות עניין של חנינה; אין להטריד את נשיא המדינה בכל המקרים הרבים של בק-שות חנינה, ולא זה תפקיד החנינה העיקרי, אלא זה צריך להיות תפקיד המחוקק, לקבוע שאם על עבירה ישנה מאוד עברה תקופה הנראית בעיני המחוקק ארוכה, והאדם לא עבר שום עבירה נוספת או שום עבירה רצינית נוספת בתוך התקופה הזאת - אז הוא ייחשב כלא-מועד, כחך מפשע מחדש, והוא זכאי להחזרת שוויונו בחברה האזרחית הכללית. הוא חושב שזה לא רק עניינו של הפרט, אלא גם עניין של החברה, לא להרבות בפושעים מועדים, אלא לתת לפושע מועד לצאת ממעמד זה של עברין מועד, ולקבל באמת ריהביליטציה ולהיות ככל אורה, אחרי תקופה מספקת.

הייתי ממליץ שהוועדה שאלה יועבר החוק תעניין בהרחבת הצעת החוק בכיוון זה. אני מוצא מגרעת יתירה בהצעת החוק בכך שאין היא נותנת ריהביליטציה נדיבה ורחבה יותר לצעירים, לקטינים. אפילו בית-המשפט, לא באופן אוטומטי, אבל כמעט בכל המקרים, נוהג כך: אם אדם מבוגר נמצא אשם בעבירה והמשטרה מביאה לפני בית-המשפט רשימת עבירות קודמות, ישנות - או בית-המשפט מבדיל למעשה בין הרשעות שאדם הורשע בהן בתקופת נעוריו ובין הרשעות אחרות. ולמעשה בית-המשפט ברוב המקרים אינו מתחשב בהרשעות מתקופת הנעורים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

האם זוהי נדיבות לצעיר או לזקן?

בנימין הלוי (גח"ל):

זהו חטא נעורים. בית-המשפט מתחשב בנעוריו של הצעיר, שהוא יכול לתקן את חטאות נעוריו, כמובן בתנאי שהמבוגר לא ימשיך בחטאות נעוריו. בכל אופן יש לתת הזדמנות. כל עברין יודע מלה אחת, לא עברית: הוא קורא לזה "שאנס". הוא מבקש: תן לי "שאנס", תן לי הזדמנות! כאשר בית-המשפט פונה לעברין ושואל: מה יש לך לומר, לטעון, למה להקל בעונש? התשובה היא: תן לי "שאנס"! יש בזה צדק אנושי. תן הזדמנות לאדם לחזור בתשובה, להוכיח את עצמו. ואם הוא חוזר בתשובה והוכיח את עצמו במשך שנים רבות - תמחק את עברו. וזה בפרט אצל קטינים. ובכן, יש הוראה מיוחדת לגבי קטינים, אבל היא אינה נוגעת לעניין זה.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארזי, ואחדיו לחבר-הכנסת גרוס.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. שלוש מטרות לחוק המוצע, כפי שהסביר בהרחבה שר המשפטים, וכפי שנאמר במבוא להצעת החוק. שלוש המטרות הן: א. להסדיר באורח תחיקתי את דבר רישום ההרשעות, העונשין ויתר ההחלטות בסיומו של משפט פלילי, וכן שינויים שחלו בהם; ב. להסדיר את דרכי מסירת המידע מן הרישום; ג. לקבוע את הכללים שלפיהם תוגבל מסירת מידע מן הרישום לאור התנהגותו הראויה של האדם במשך תקופת זמן נאותה, ולאפשר על-ידי כך — בזכות ולא בחסד — פתיחת דף חלק וסיוע בשיקומו האזרחי.

אין לחלוק על החשיבות הנודעת לשלוש המטרות גם יחד. אך החשובה ביניהן היא ללא ספק המטרה השלישית, מבחינה סוציאלית, אנושית ומשפטית.

במאמר רב-עניין שנתפרסם ב"הפרקליט" מיולי 1969 מבקר השופט ד"ר קיסטר את גישת היהדות לשיקום העברייני. המשתמע מן האמור במאמר זה וכן מפקס-דין שניתן על-ידי השופט קיסטר בנושא זה הוא כי לפי גישת המשפט העברי עניין החזרת מעמדו של הנדון לקדמותו אינו עניין שבחסד אלא שבזכות. גישה זו קרובה מאוד לגישה שהתגבשה בארצות רבות ולבשה צורה של מוסד משפטי המכונה ריהביליטציה. אכן, יש גם אצלנו מוסדות משפטיים המיועדים לשנות את המצב המשפטי שבו נתון אדם לאחר שעבר עבירה פלילית. חוביב בדין ורצוי את ענישו. כוונתו למשפט חוזר, לחנינה אינדיבידואלית ולחנינה כללית.

עתה באה הצעת חוק רישום עבריינות להוסיף מכשיר שישמש את מטרות הריהביליטציה על-ידי קביעת כללים, שלפיהם תוגבל מסירת מידע מן הרישום של העבריינים.

שאלה מהותית שברצוני להעלות בדיון זה היא: האם הדרך הנכונה להשגת המטרה העיקרית של החוק, המקובלת כפי שאני מניח על כולנו, היא הדרך המוצעת בחוק זה, או הקמת מכשיר משפטי נוסף שיקבע את מה שיש לקבוע בקשר לריהביליטציה? הצעת החוק קובעת מה הן העבירות שלא יובאו בחשבון ולא יימסר עליהן מידע מן הרישום משעברו עליהן תקופות זמן שונות. האם באי-העברת המידע, שאגב איננה אבסור-לוטית — מכיוון שאינה כלולה בסעיף 3, שבו מדובר על העברת מידע מסוים לרשויות המדינה ולאנשים אחרים כמפורט בתוספת — האם בכך יש משום מימוש הזכות הטבעית שהעונקת לאדם לבקש את טיהור שמו כעבור תקופה מסוימת מאז ביצוע העבירה וריצוי העונש?

לי נראה כי מימוש הזכות הזאת צריך שיעשה על-ידי מוסד משפטי מיוחד, כפי הנהוג בשורה של ארצות. הריהביליטציה, על מנת שהיה לה האפקט הציבורי והמוסרי הדרוש, צריכה להיעשות על-ידי בית-המשפט. רק ריהביליטציה משפטית היא בה כדי לטהר בעיני הציבור את שמו של העברייני, לסייע לשיקומו החברתי ולהסיר את הקלון המוסרי והמשפטי הקשור בעברו הפלילי.

משפט חוזר, או מה שקרוי בלעז רביויה, מיועד

לאפשר חידוש ההליכים המשפטיים לטובת הנדון, כאשר יש יסוד להניח כי הרשעתו היתה בבחינת טעות בית-הדין, וזאת על-פי עילות מסוימות.

החנינה האינדיבידואלית, שהיא פרידוגטיבה של גישא המדינה, היא בבחינת מחילה. אין בה כדי להכריז על חפותו מפשע של הנדון. היא באה להקל על העונש ולא למחוק את ההרשעה. החנינה האינדיבידואלית היא ביסודה מעשה חסד. גם החנינה הכללית היא מעשה חסד, הנעשה על-ידי המחוקק בהיקף רחב יותר, לרגל מאורע מסויים. ואמנם לא מעטים הם המקרים שאנשים הזכאים לחנינה מכוח החוק מבקשים בירור משפטם כדי להוכיח צדקתם ברבים. החנינה הכללית היא בבחינת השכחת העבירה ולא טיהור שמו של העברייני. אבל כאשר מדובר בטיהור השם, שמעוניינים בו הנדון או בני משפחתו, לאחר מותו של הנדון, מן הראוי שהדבר יינתן לו בתנאים מסוימים, הקבועים בחוק, על-ידי בית-המשפט שיביא בחשבון לא רק את גורם הזמן, אלא גם גורמים אחרים. בית-המשפט יוכל גם להפחית את התקופות השונות שנקבעו לריהביליטציה בנסיבות מסוימות.

דרוש מכשיר שיסייע לנדון, אחרי הרשעה וריצוי העונש, לחזור לחיי חברה כאדם חף מפשע, כדי שלא יהיה עברייני לעד בעיני הצבור. ריהביליטציה סופית של העברייני מעוניינים במידה שווה החברה והעברייני עצמו. החברה מעוניינת לתת הזדמנות לכל בעל בעל פלילי להתנגד מן העבר המעיק עליו ועל משפחתו ולהיחשב שוב כחברה כשווה בין שווים. המכשיר המתאים למטרה זו יכול להיות רק מוסד שיפוטי המוכר בחוק והנתון בדין שופטים.

ידוע אני כי לשם מימוש הצעה זו יש הכרח בהכנת חוק מיוחד, ליבון ובירור סוגיות משפטיות שונות, ביניהן גם הבהרה ואולי אף הגדרה מחודשת של מוסד החנינה האינדיבידואלית הנתון בידי גישא המדינה. לפיכך אמנם אתמוך בהעברתה של הצעת החוק לוועדה, כי רואה אני בה תיקון רב-ערך של המצב הקיים, ולו רק בעצם המרת הוראות משטרה בחוק הכנסת. עם זאת אשמח לשמוע את תגובתו של שר המשפטים להצעה על הריהביליטציה המשפטית, שעליה דיבר גם קודמי, חבר-הכנסת ד"ר הלוי, שציין כי הצעה זו הועלתה על-ידי פרופסור פלר מן האוניברסיטה העברית בירושלים, אשר עמל על הכנת הצעה מפורטת של ריהביליטציה משפטית.

אשר לפרטי ההצעה, רצוני להעיר כמה הערות. הערה ראשונה נוגעת לתוספת לסעיף 3, הקובעת מי הם האנשים שלפי דרישתם ולצורך מילוי תפקידים תמסור המשטרה מידע מן הרישום. אני מצטרף למה שאמר כאן שר המשפטים; גם לי נראה כי הרשימה מפורטת מדי.

הערת הבאה מתייחסת לשאלה שגם אותה עורר קודמי, בעניין קטינים. בסעיף 4(3) מדובר על מסירת מידע מוגבלת. נאמר בו שלא יימסר מידע מהסוג המפורט בסעיף 2(6) בשל עבירה שביצע קטין בחיטו בן פחות מ-14 שנה. אין הוראה לגבי קטינים בגיל 14 ל-18. גם לגבי הגיל עד 14 נראה לי שנחוצה הוראה יותר מפורטת, אולי על יסוד החוק הנמצא עכשיו בעיבוד.

הערת הבאה נוגעת לסעיף 10, בו נאמר שייקבעו התקופות השונות למחיקת ההרשעות.

בחוב. אני סבור שבועדה צריך יהיה לדון בשורה של פרטים. אני חוזר ומבקש משר המשפטים לעיין בהצעה בדבר ריהביליטציה משפטית, אם כי, כפי שאמרתי, אני מתאר לעצמי שנוכל לשנות את החוק באופן יסודי בכיוון זה, אבל לא יהיה שום ניגוד בכך אם נציע באופן עצמאי — אם הממשלה תמצא את הדבר לנכון — להביא חוק מיוחד ואז, כמובן, הסעיפים אשר בחוק זה לא יהיו רלבנטיים לחוק החדש יבוטלו.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת גרוס.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. ודאי שהחוק המוצע משתלב במגמה הכללית הקיימת בעולם וגם אצלנו לאפשר למי שעבר עבירה, למי שנגנש פעם, לחזור בתשובה. המטרה העיקרית היא, כפי שאמר שר המשפטים, לשקם את האסיר. שר המשפטים הוסיף ואמר שזוהי ההשקפה המודרנית. אני מרשה לעצמי להזכיר לשר המשפטים שזוהי השקפה עתיקת יומין. וכבר אמר יחזקאל הנביא בפרק י"ח: "החפץ אחפוץ מות רשע, נאום ה', הלא בשונו מדרכו וחיה". וכן נאמר באותו פרק ואנו אומרים זאת גם בתפילת נעילה: "כי לא אחפוץ במות המת, נאום ה', והשיבו וחיה". אנו מתפללים לפני ראש השנה בסליחות ואומרים: מעביר ראשון ראשון, אם אדם עובר עבירה, מאפשרים לו לחזור בתשובה. זוהי המגמה העתיקה של ההלכה המקורית. ודאי שחוק זה הולך באותו כיוון.

אין ספק שיש צורך להסדיר שני עניינים עיקריים: את רישום ההרשעות והענישים וכן את עניין מסירת הידיעות מתוך הרישום. אלה עניינים רגישים שבהם אין להסתמך רק על נוהלים, אם כי יש נוהלים קבועים, או על שיקולים מטעם המפקח הכללי של המשטרה או מטעם מי שעומד בראש מחלקת החקירות. מן הראוי שהחוק יסדיר עניינים אלה.

החוק מיועד לכאורה להקל על האזרחים, כפי שנאמר במבוא להצעת החוק: "ממצא שאזרחים רבים שהורשעו אי-פעם, ולו גם בעבר הרחוק ובעבירה כלשהי, קלה כבחמורה, אינם יכולים לקבל רשויות והיתרים מסויימים, לחזור למשלח-ידם או להשתלב בעבודות מסויימות (כגון הצטרפות לצוותי אוויר וצוותי אנייה), ואף אינם יכולים לנסוע לארצות-חוץ מסויימות". דברי המבוא מצטטים גם את דבריו של השופט קיסטר שיש לאפשר שיקום האנשים בחיים הרגילים כעבור תקופה מסויימת מהיום שבו הורשעו בדיון. המגמה העיקרית היא להקל על האזרח הרוצה לחזור בתשובה ולהשתלב בחיים הרגילים. מאידך גיסא, חושבני שקיים חשש מבוסס שהאזרח עלול לצאת מקופח מחוק זה, אם לא נהיה זהירים בניסוח החוק ובהבהרת הדברים די צרכם.

מי שהיה זקוק לתעודה בדבר העדר רישום עבריינות, או תעודת יושר, כפי שאנו נוהגים לכנות זאת, לצורך יציאה לחוץ-לארץ או להשתלב בעבודה, הרי האינסטנץ' ציה הסופית שהחליטה על כך בהעדר חוק — אם היו שיקולים לכאן ולכאן — היה ראש אגף החקירות, שיקול דעתו קבע במקרה שלא היה מדובר בעוון חמור. אם אדם עבר פעם אחת עבירה, הלק להתחנן לפני ראש אגף החקירות, שהוא הנותן את תעודת היושר. אם החוק יתקבל — ואנו מקווים שיתקבל — יהיה המצב שונה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

לא מדובר על מחיקה.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):

מדובר על קביעת הרשעות שלא יובאו בחשבון. נכון שלא נאמרה המלה "מחיקה".

זה מביא אותי לעניין סעיף 3, שהוא בעצם סעיף אבסולוטי. בסעיף זה נאמר שחייבת המשטרה למסור את המידע לרשויות המדינה ולאנשים המפורטים בסעיף 3. זוהי הוראה אבסולוטית וגם לי נראה שהוראה זו אינה יכולה לעמוד במבחן המציאות. לא ייתכן שבמקרים מסויימים של הרשעות שעליהן מדובר בסעיף 10 יימסר המידע גם כעבור תקופות שנקבעו לעניין הרשעות שאינן באות בחשבון. אם קושרים את האינסטיטוציה הזאת המופיעה בחוק זה, את קביעת ההרשעות שלא הובאו בחשבון — אני רוצה לדייק לאחר ששר המשפטים הפנה את תשומת-לבי שאין מדובר על מחיקה, ובצדק — הריני סבור שיש לקבוע כאן הגבלה במקרים מסויימים, אף-על-פי שעברה התקופה שעליה מדובר בסעיף 10.

אשר לתקופות שנקבעו בסעיף 10, אני סבור שהוועדה צריכה לבחון אותן ואולי במקרים מסויימים להאריך את התקופה ובמקרים אחרים לקצר אותה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אתה באמת חושב שאדם אשר נידון לחצי שנה מאסר בשל קבלת שוחד יכול אחרי חמש שנים להתמנות לשופט במדינה?

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):

לא דיברתי על כל המקרים. אמרתי במפורש שכאן נחוצה הבהרה, דיפרנציאציה מסויימת, באילו מקרים כן ובאילו מקרים לא. אם הדבר נוגע לאותה דוגמה שהזכיר כרגע שר המשפטים, הרי דעתי כדעתו. אולם אני יכול לציין הרבה מקרים שלגביהם מניח אני כי גם שר המשפטים יסכים אתי שלא ייתכן שהרישום יישאר בתקפו לאחר עשר שנים. הנה, למשל, לגבי עבירה שבית-המשפט הטיל עליה קנס העולה על אלפיים לירות או מאסר, לרבות מאסר על תנאי שהוטל לתקופה העולה על שלושה חודשים ואינה עולה על שנה — נקבעה התקופה לחמש שנים, ואני לא בטוח אם אינה ארוכה מדי במקרה זה.

הערת הבאה נוגעת לסעיף 16, האומר כי המשטרה רשאית למסור מידע מן הרישום לאינטרפול ולמשטרות המסונפות אליו. הייתי רוצה שתהיה הבחנה בעניין זה — האם כך הדבר בכל מקרה או בהתאם לאמנה, ובאילו מידה זה מחייב מסירת מידע במקרים מסויימים שאפשר לחשוב כי הם חורגים מעניינים משפטיים פליליים גרידא?

סעיף 18 קובע כי מי שקיבל לפי חוק זה ידיעה על הרשעת אדם והביאה לידיעת אדם זולת מי שדורש למסור לו את הידיעה למטרה אשר למענה נמסרה — ייענש בקנס של 5000 לירות. כאן מדובר בסודיות של אינפורמציה, ולי נראה שלא מספיקה קביעת עונש של קנס, אלא צריך להיות גם עונש מאסר, אחרת ייתכן שבמקרים מסויימים כדאי יהיה למסור את המידע ולשלם קנס, אפילו את הקנס המירבי של 5000 לירות, ובלבד שהאדם אשר יקבל את המידע יוכל להשתמש בו.

בסיכום רוצה אני לומר שאני רואה את הצעת החוק

את התעודה. לכן אני שואל: חקירה על מה? אם החקירה קשורה במשפט פלילי, אני מבין. אבל סתם חקירה עלולה להכביד על האזרח.

סעיף 10 (א) (1) אומר: "עבירה שבית-משפט הטיל עליה מאסר, לרבות מאסר על תנאי שהופעל, לתקופה העולה על שנה אחת, ועברו עשר שנים מיום גמר ריצוי העונש...". אם התקופה עולה על שנה אחת, צריך לחכות עשר שנים עד שהוא יכול לקבל תעודת יושר ויכול להשתלב ולהתקבל לעבודה בצוותא אניה או בכל עבודה אחרת. אני חושב שזה יותר מדי.

אין לי כדוגמה הצעה כיצד לתקן זאת. אבל אני מבין שאם אדם עבר עבירה והוטל עליו עונש מאסר לתקופה של יותר משנה אחת, ודאי היתה זאת עבירה חמורה. אבל ייתכן מאוד שהוא חזר בתשובה. שר המשפטים אמר, שלצערנו הרב רוב העבריינים אינם משתקמים ואינם חוזרים בתשובה. המדובר בעבריינים מועדים, בדרך כלל. אבל יש יוצאים מן הכלל. אדם חטא, עבר עבירה בנסיבות כלשהן, וצריך לחכות עשר שנים עד שיקבל תעודת יושר.

סעיף 10 (א) (2) אומר: "... לתקופה העולה על שלושה חודשים ואינה עולה על שנה אחת, ועברו חמש שנים מיום גמר ריצוי עונש המאסר...". אני חושב שהשנים רבות מדי. צריך למצוא אפשרות כדי לעזור לאדם שחזר באמת בתשובה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:
מתי הוא נעשה צדיק?

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אם לא חזר לעבירה. אם לא עבר קודם עבירה פלילית וזו היתה עבירה יחידה.

צריכה להיות אינסטנציה — או שר המשפטים, או היועץ המשפטי, או שופט בית-המשפט העליון — שהאדם יוכל לערער בפניה על החלטת המשרה. אם המשרה טרה אינה רוצה לתת לו תעודת יושר, ואם הוא בעל עבר נקי ולא עבר קודם שום עבירה, אין לדורש שיחכה חמש או עשר שנים, כי אם כן, אנו חוזרים עלולים להשיג את המטרה ההפוכה לגבי אנשים ישרים. יש אנשים שאנחנו יודעים שהם מועדים לעבירות ולא חוזרים בתשובה. לגביהם אין אני מציע להתייחס ברחמנות, למען ישמעו וייראו. אבל אני מציע להכניס בחוק אפשרות שמי שחזר באמת בתשובה והוא בעל עבר נקי ומאו שישב בבית-הסוהר לא עבר שום עבירה נוספת ורוצה להשתלב ולהשתלב בחיים החברתיים, תהיה אינסטנציה שלפניה יוכל לערער, כדי לתת אפשרות שאדם כזה יוכל לקבל תעודת יושר. זאת כדי שמטרת החוק תושג ותינתן אפשרות לאנשים שחזרו בתשובה להשתלב בחיים הרגילים.

אני חושב ששר המשפטים צריך לתת את דעתו על הדבר, כדי שהחוק יהיה מושלם, ושלא יהיה חס ושלום מכשול לכמה אנשים.

הי"ד ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליעד.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מצטרף למבוכה על הגשת הצעת חוק זו ואני תמים דעים עם הרעיון המרכזי ששר המשפטים ביטא, לשאוף לשיקומו של העברין ולפתוח דף חלק בשיקומו של האזרח. אולם רצוני להעיר תחילה כמה הערות כלליות לגבי תופעות

החוק מחייב לראש אגף החקירות של המשטרה כיצד לנהוג. הוא איננו יכול לתת תעודת יושר אם מתן התעודה מוגדר לחוק, גם אם לפי שיקול-דעתו אכן מגיע לאדם הרוצה להשתלב בעבודה לקבל תעודה כזו. במקרה כזה החוק כובל את ידי, הוא איננו יכול לעבור על הוראות החוק או להתעלם מסעיפים מפורשים בו. בהרבה מקרים החוק הוא אכזרי. לעתים החוק היבש מחמיר עם האזרח. והרי כל אדם עלול להיכשל בעבירה, בשוגג או במזיד, לפעמים בעבירה חמורה. כאן צריכה להימצא אפשרות להוציא את האיש ממעגל הנאשמים כדי שלא יהיה במשך תקופה ארוכה בבחינת נאשם. נניח שהוטל עליו עונש מאסר לשלוש שנים. עונש זה ניתן על עבירה חמורה. אבל בכל זאת יש מקרים שאדם כזה חוזר בתשובה ונעשה צדיק גמור. עניין זה תלוי ועומד במשך עשר שנים והוא איננו יכול לקבל תעודת יושר כדי להתקבל בעבודה בצוותא האוויר, למשל, או בעבודה אחרת.

דווקא שר המשפטים הביא בדבריו דוגמה קיצונית, דוגמה העשויה לעורר מחשבות. שר המשפטים אמר בקריאת-ביניים לחבר-הכנסת ארזי, כי אדם שנטל פעם שוחד לא יכול לכהן כשופט. זוהי הערה נכונה. נטילת שוחד היא עבירה מוסרית, ובוודאי אין זה מכובד למנות אדם שלקח שוחד לתפקיד של שופט. החוק מונע זאת, ובצדק. אבל הבה נביא דוגמה אחרת. אדם היה פקיד במשרד האוצר או משרד אחד ונכשל בנטילת שוחד בסך של מאה לירות. אפשר להניח שהיה רעב ללחם, שהיתה לו משפחה גדולה שצריך היה לפרנסה. איננו בא להצדיק זאת. נניח שהוא נכשל ולקח שוחד. כמובן פוטר מהעבודה. עכשיו הוא רוצה למצוא מקום עבודה ולהתפרנס, הוא צריך לשקם את עצמו. את ענישו קיבל. האם הוא צריך לחכות שלוש שנים, חמש שנים או עשר שנים, הכל לפי סוג העבירה, עד שיקבל תעודת יושר כדי שיתקבל לעבודה באינה? אינו דומה המקרה הזה למקרה של אדם המתמנה כשופט. אם אדם בעל השכלה גבוהה נטל שוחד, ודאי שאין למנותו לשופט. אבל אם פקיד לקח שוחד וחזר בתשובה שלמה והוא רוצה לקבל עבודה באינה או במקום עבודה אחר — צריכים לאפשר לו להשתלב בחיים, כי זוהי מטרת החוק. אבל החוק היבש עלול לעתים להכשיל את המגמה המונחת ביסודו. שהרי רוצים לתת אפשרות לאדם להשתלב בחיים גם אם עבר עבירה פעם אחת.

ההצעה שהעלה חבר-הכנסת ארזי, ליצור מוסד לריהביליטציה, היא הצעה חשובה, אבל אני חושב שהיא נמצאת במישור אחר. אנו דנים בחוק אדמיניסטרטיבי, חוק רישום עבריינות למען מסירת מידע על מי שעבר עבירה. אם מישור רוצה לטווח את מושג ולזכות בריהביליטציה — ייתכן שיש צורך בכך, אבל עניין זה הוא במישור אחר לגמרי. כאן מדובר בחוק נוהלי-אדמיניסטרטיבי.

ועתה כמה הערות על הצעת החוק. בסעיף 9 נאמר: "נדרשה או נתבקשה המשרה ליתן תעודה על-פי חוק זה לגבי אדם שמתנהלים נגדו חקירה או משפט פלילי בשל פשע או עוון, רשאית המשטרה לעכב מתן תעודה על-פי חוק זה עד לסיום אותם הליכים". משפט פלילי אני מבין. אבל חקירה? על מה חקירה? יכול להיות שנערכת נגדו חקירה על דבר פשע. בכל זאת יש חקירה שיכולה להסתיים בעוד חצי שנה. בינתים צריך אותו אדם לצאת לחוץ-לארץ או שרוצה להתקבל לעבודה או שיש לו הזדמנות להתקבל לעבודה ואינו יכול לקבל

חוברת א', ישיבה ק"ט

— חוק רישום עבריות (אליעד, סנהדראי); החלטות בדבר אישור הוראות בצווי תעריף המכס והפטור ובצווי מס קנייה (סנהדראי, מ. עופר) —

לים עכשיו בפקודת עבריות הנוער. אני חושב שבהחלט הגיוני שהגיל יועלה לגיל 18. אני חושב שכל עבירה שג" עברה בגיל למטה מ-18, יש לשקול היטב אם יש מקום להביא אותה בהליכים משפטיים לאחד שעובר העבירה עבר את גיל 18. הייתי רוצה להניח, שאדם בוגר שעבר את גיל 18 עשוי לתקן את הליכותיו ולחזור למוטב בצורה כוללת וגמורה. גם אם הוא נכשל כשלון ראשון, אינני יודע אם יש הכרח להביא לפניו מחדש את כל העבירות שנעשו בגיל שבין 14 ל-18 שנים.

דבר נוסף שאני מהרהר בו, לגבי סעיף 9, הוא: קיום חקירה או משפט פלילי נגד אדם יכול לעכב בעדו דברים חיוניים מאוד. זה יכול לקבוע גורלו של אדם. זה הרבה יותר כבד מהעונש שהוא יכול לעלות לקבל כתוצאה מהדבר שהסתבך בו. אולי יש לקבוע זמן סביר שבתחום אותו זמן תהא המשטרה חייבת לסיים את החקירה. אם לא סיימה, הריהי חייבת לתת את התעודה. לעתים מתנהלים משפטים וחקירות במשך שנים, לא במשך חודש או חודשיים, אלא במשך שנים. במשך שנה-שנתיים עלול האדם להפסיד מקום עבודה ואפשרויות אחרות, והרי הוא זקוק לתעודה הזאת שיכולה לקבוע את גורלו. לפחות יש לקבוע זמן סביר שבתחום אותו זמן ייקבע, ויוחלט שאם אין הכרעה, תינתן התעודה.

בזה אני מסכם. ברור שיש מקום להערות נוספות כאשר החוק יועבר לוועדה. כולנו רואים בחוק ברכה ושוב לדון בו בוועדה.

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, אנו מפסיקים את הדיון בסעיף זה של סדר-היום. המשך הדיון יבוא באחת הישיבות הקרובות.

ד. החלטות בדבר אישור הוראות: 1. בצווי תעריף המכס והפטור (תיקון התוספות) (הוראות שעה מס' 222, 223, 225, 237), תש"ל—1970; 2. בצווי מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעור) (תיקונים מס' 64, 65, 68), תש"ל—1970 *

ההגנה על סירופים למיניהם תיעשה על-ידי הטלת מכס בשיעור 45% במקום 55 אגורות לכל ק"ג + 20%. ההגנה על מיצים מרוכזים מענבים ותפוחים תיעשה על-ידי הטלת מכס בשיעור 5 ל"י ל"ק"ג + 45% לעומת 40% עד כה. על מיצים בריכוז גבוה יהיה שיעור המכס 45% במקום 40% עד כה. השינוי בשיעורי המכס למיצים בהתאם למידת הריכוז שלהם נובע מכך שכדאיות היבוא הולכת וגדלה ככל שהריכוז גבוה יותר.

שיעור המכס על מיצים אחרים יהיה מעתה 45% במקום 20%.

ההגנה על מגופי פרפר ("שיבירים") שקטרם מ-12 עד 40 אינש תיעשה על-ידי הטלת מכס בשיעור 20% במקום 3%. על מגופים בקוטר העולה על 40 אינש יישאר השיעור הקודם מאחר שאינם מיוצרים בארץ.

שיעור המכס על מיסבים לרכב יעלה מ-30% ל-75% ויהיה שווה לשיעור המכס על חלקי חילוף אחרים

המטרידות אותי בגין השימוש בבת"ה המשפט בהרשעות קודמות, ובמיוחד לגבי עבירות שנעברו בהיות העבריין קטין.

למעשה אנחנו נתקלים בבת"ה המשפט בכך שבע"בירות כגון עבירות תעבורה, שאין להן כמעט ולא כלום עם אופי, מופיעה פתאום רשימת עבירות קודמות משטחי עבירות שאין להן קשר עם העבירה הנידונה. אמנם תופעה זו פתחה קצת לאחרונה. ואף בצבא קיימת תופעה זו. ואתה שואל: מה היחס ומה הקשר ומה רוצים לקבוע בכך? מה הקשר בין העובדה שאדם גנב, והוא עומד לדון על עבירת מהירות או תאונת דרכים? האם יש קשר ישיר בין שני הנושאים האלה? האם זה עוזר לש"י קומו של אורח? האם זה איננו אות-קין שדבק בו לכל חייו?

בתוספת, בסעיף ז', נאמר: "גילוי ההרשעות הוא מהותי לנושא הדיון". אני חושש שהמלה "מהותי" רחבה מדי. הייתי ממליץ שדבר זה יוגדר ביתר דיוקנות, באופן שייקבע שמדובר באותו סוג של הרשעות, ולא בדברים שהם נפרדים ומסוגים שונים, והקשר ביניהם — אין אני רוצה לומר שלגמרי אין קשר — הוא רופף בהחלט.

כפי שהבנתי את הנחת היסוד של שר המשפטים, אנחנו רוצים לשקם ולא להחזיר לעבריין שוב את תודעת הפשע שלו. אם כך, הייתי ממליץ על כך שהנקודה הזאת תיבדק ובמידת האפשר יהיה סיווג, כדי להבטיח פחות שימוש בעבירות קודמות אם אין להן קשר או אם אינן מאותו סוג של עבירות.

בעיה שנייה היא בעיית הקטיגורים. בסעיף 4(3) נאמר: "לא יימסר מידע מהסוג האמור בסעיף 2(6) בשל עבירה שביצע קטין בהיותו פחות מ-14 שנה". השאלה הראשונה היא: מדוע גיל 14 בלבד? אנחנו מטפ-

היו"ר ט. סנהדראי:

אנחנו עוברים לסעיפים ל"ה-מ"א בסדר-היום: החלטות בדבר אישור הוראות בצוים. רשות הדיבור לחבר-הכנסת עופר, בשם ועדת הכספים.

מדרכי עופר (בשם ועדת הכספים):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראות שעה מס' 222), תש"ל—1970, עוסק בהעלאה טכנית בלבד של שיעור המכס המוטל על מייצבים להעשיית הפלסטיק על בסיס בדיל. חומרים אלה מסתווגים כיום בפרט מכס 38.19 ומוטל עליהם מכס בשיעור 35%. התברר כי ניתן לסווג את המייצבים האלה בפרטים 29.14 ו-29.34. על מנת לאחד את שיעור המכס על חומרים אלה הוטל גם עליהם מכס בשיעור שווה.

צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראות שעה מס' 223), תש"ל—1970, מעלה את שיעורי המכס במסגרת חשיפת מוצרים ליבוא והגנה על תוצרת הארץ.

— החלטות בדבר אישור הוראות בצווי תעריף המכס והפטור ובצווי מס קנייה (מ. עופר, אנקוריון, סנהדראי, ש. כהן) —

הצו הבא, צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 65), תש"ל-1970, בא להחליף את סעיף 5 לצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו), תשכ"ח-1968. הסעיף עוסק בקביעת פעולות ייצור. השינויים שנכללו בסעיף המתוקן מגדירים כי סליל — סרט או חוט — המיועד להקלטה צליל — ברשמי-קול — אשר עבר תהליך של הקלטה ומילוי, ידאו אותו כאילו עבר פעולת ייצור, שכן הסליל המוקלט דומה באפיו לתקליט הנמכר כשהוא מוקלט ולא לחומר פיסית בלבד.

כמו-כן קובע הצו כי פעולת מילוי ואריזה של בקבוקי יין היא פעולת ייצור.

הצו הבא הוא צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 68), תש"ל-1970. הוא בא להבהיר, כי סחורה מקרטון גל, אם לא שולם המס על הקרטון, מסווגת בפרט 1203 ושיעור המכס הנו 15%. הצו בא למנוע ספיקות ופירושים לגבי אפשרות סיווג הקרטון בפרט אחר, מס' 1202, ששיעור המכס בו הוא 10%.

היו"ר ט. סנהדראי:

אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראות שעה מס' 222), תש"ל-1970, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראות שעה מס' 223), תש"ל-1970, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראות שעה מס' 225), תש"ל-1970, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראות שעה מס' 237), תש"ל-1970, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 64), תש"ל-1970, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 65), תש"ל-1970, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 68), תש"ל-1970, נתקבלה.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שלום כהן, להנמקת הימנעותו מהצבעה על ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראות שעה מס' 225), תש"ל-1970.

שלום כהן (העולם הזה-כות חדש):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הנושא לכאורה קטן, קצת פיקנטי — זיתים כבושים. כפי שאמר מגיש

לרכב. כמו כן יעלה שיעור המכס למברשות מ-45% ל-55%. כאמור, נחשפו מוצרים אלה ליבוא מתחרה.

צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראות שעה מס' 225), תש"ל-1970, עוסק בזיתים כבושים והוא מעמיד את שיעור המכס החדש על 1.20 ל"י לק"ג ועוד 15%, במקום 0.50 ל"י לק"ג לסוגים מסויימים ו-0.75 ל"י לק"ג לסוגים אחרים.

עד כה לא הותר יבוא זיתים כבושים. עתה הוחלט לחשוף מוצר זה ובמסגרת החשיפה ועל-פי המלצת הוועדה להגנת תוצרת הארץ מוטלים שיעורי המכס האמורים.

אני עובר לצו תעריף המכס והפטור (תיקון החוס-פת) (הוראות שעה מס' 237), תש"ל-1970. בהוראות שעה זאת מדובר על שינויים בתעריף המכס לגבי תרופות ותכשירים רפואיים. המגמה היא לבטל באופן הדרגתי את ההגנה האדמיניסטרטיבית על תרופות ולהמירה במכס מגן.

את התרופות יש לחלק לשלושה סוגים: סוג אחד — תרופות שאינן מיוצרות בארץ ואינן מהוות תחליף לסוגים המיוצרים בישראל. לגבי תרופות אלה נע שיעור המכס עד כה בין 0% ל-10%. הצו הזה קובע שיעור אחיד של 3% המהווה ממוצע של שיעורי המכס הקיימים. סוג שני — תרופות המיוצרות בארץ אשר שיווקן טעון מדרשם רפואי. במקרה זה מוטל מכס של 60%. עד כה, כאמור, היו תרופות אלה אסורות ביבוא, אלא אם כן הוצא היתר מיוחד מטעם המנהל הכללי של משרד הבריאות, או מטעם המנהל הכללי של משרד החקלאות, לגבי תרופות וטרינריות. הסוג השלישי — תרופות המיוצרות בארץ ושיווקן אינו טעון אישור רפואי. לגביהן נקבע מכס בשיעור של 120%.

השינויים בתעריפי המכס לגבי הפריטים האמורים בצו זה נקבעו אף הם על פי המלצת הוועדה להגנה על תוצרת הארץ.

יורשה לי להעיר ששיעורי המכס הגבוהים לגבי מוצרים אלה יפחיתו בהדרגה בהתאם לתכנית הכללית של חשיפה במשך חמש השנים הקרובות.

צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 64), תש"ל-1970, בא להבהיר כי מקלטים ושפקים מגנטיים של תמונה ושל צליל לטלוויזיה נכללים בגדר הפרט העוסק בקבוצת המוצרים של רדיו וטלוויזיה. המקלטים והשפקים לטלוויזיה פועלים פעולה דומה לזאת של רשם-קול לגבי צלילים, והם מיועדים להקלטה והסרטה של תכניות והפקתן על-גבי מכשיר הטלוויזיה. כלומר, השפק מקביל לאותו סרט של הטייפ-דקורדר בפעולתו בתור מכשיר הטלוויזיה, וניתן בעזרתו להקליט תכנית ולשדרה בטלוויזיה. הצו בא להשוות את שיעור המס עליו עם שיעור המס של פריטים אחרים הנוגעים לטלוויזיה.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):
מה זה שפק?

מרדכי עופר (בשם ועדת הכספים):

כפי שאמרת, זהו מכשיר המקביל בפעולתו לפעולת הסרט ברשם-קול, בטייפ-דקורדר. זאת אומרת, ניתן על-ידי השפק להקליט תכנית טלוויזיה או תכנית אחרת מתוך המקלט ולשדרה במקלט שישנו — אני מקווה — בבינתך.

חברת א', ישיבה ק"ט

— החלטות בדבר אישור הוראות בצווי תעריף המכס והפטור ובצווי מס קנייה (ש. כהן, מ. עופר);
החלטה על תיקון טעות דפוס בנוסח החלטה בעניין צו מס קנייה (סנהדראי, מ. עופר); הצעות
לסדר-היום (סנהדראי, אליעד) —

אני מתפלא על האנשים החשובים באוצר, שלא מצאו
דבר אחר לחשוף אלא את היות הזה. אני רואה בכך
סמל למעשה המנוגד לדיבורים.

מצאתי לנכון להימנע מהצבעה כדי לנמק את
הימנעותי.

מרדכי עופר (בשם ועדת הכספים):
היתה פה אי-הבנה. יורשה לי רק להעיר שיבוא
זיתים היה קיים עד עכשיו. הצו איננו בא לדון בהם.
עד עכשיו ייבאו זיתים מארצות חוץ — יפאן ותורכיה —
וכבשו אותם כאן. לגבי פעולת הכבישה והאריזה בצנצנת
באים כרגע להגן על תוצרת הארץ.

ההחלטה, יכולתי להצביע נגד, אלא שאילו הייתי מצביע
נגד העלאת או הטלת מכס על המוצר הזה היה אולי
משתמע מכך שאני בעד יבוא חפשי של המוצר הזה.
הדבר סימפטומטי. חיינו עשרים-ואחת שנה במדינת
ישראל והסתפקנו בזיתים הטובים שהטבע שלנו והאקלים
שלנו מספקים לנו. הם היו די טובים ודי טעימים לחיכם
של כל אורחי המדינה. והנה, לכאורה כדי לחשוף את
המוצר הישראלי לפני תחרות מחוץ-לארץ, מייבאים
את הזיתים. הממשלה מדברת השכם והעורב ומטיפה נגד
מותרות, נגד בזבזנות ונגד צריכת ראוות. אינני יודע במה
הזית הכבוש המיובא טוב יותר. עצם יבוא הזית הכבוש
הוא סמל הדבר המיותר, סמל הצריכה הראוותנית.

ה. החלטה על תיקון טעות דפוס בנוסח החלטה בעניין צו מס קנייה

טעות. באותו יום החליטה הכנסת לאחר 6 צווי מס
קנייה. נוסח ההחלטה צריך היה להיות זהה בכולם, אולם
בנוסח ההחלטה הנוגעת לצו מס קנייה (סחורות ושירותים)
(הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 70), תש"ל—
1970, נפלה טעות דפוס. הודפס "שכתוצאה מהן מוגדל
מס קנייה על סחורה שהיתה פטורה ממנו", וצריך להיות:
"שכתוצאה מהן מוגדל מס קנייה או מוטל מס קנייה על
סחורה שהיתה פטורה ממנו", כלומר חסרות המלים "או
מוטל מס קנייה". * אבקש את הכנסת לרשום לפניה את
הודעתי על תיקון הטעות.

הי"ר ט. סנהדראי:
אני מבינה שאין התנגדות לכך, והכנסת רושמת זאת.

הי"ר ט. סנהדראי:
רשות-הדיבור לחבר-הכנסת עופר, להודעה.

מרדכי עופר (בשם ועדת הכספים):
הייתי מבקש, גברתי היושבת-ראש, להביא לידיעת
הכנסת תיקון טעות שנפלה באחד הצווים שאישרה
הכנסת.

הי"ר ט. סנהדראי:
לא היום.

מרדכי עופר (בשם ועדת הכספים):
לא היום כי אם ביום 24 באוגוסט, כאשר אישרה
הכנסת הישיבה מיוחדת מספר צווים, באחד מהם נפלה

ו. הצעות לסדר-היום

1. שיבושים בתעשייה ובאספקת חשמל מחמת סנקציות מצד קבוצות עובדים בחברת החשמל

צועני. אם מדובר על ערך של חופש — כל כדור הארץ
כולו חפשי ותלוי על בלימה; אך האם אין חוק וסדר
המסדירים את פעילותו של כדור הארץ? האם אין כאן
מוצקות והחלטיות? האמת הברורה היא, חברי כנסת
ונכבדים, כי חופש אין משמעותו רפיון, וחוק וסדר אינם
עומדים בשום סתירה עם המושג המגובש של חופש,
אלא משרתים אותו ומבטיחים את קיומו ומגנים על
האזרחים הזכאים ליהנות ממנו, כדי שהחופש לא ייהפך
לפורענות.

חברי כנסת נכבדים, אין לנו ברירה. אנו חייבים
להציץ למציאות של יחסי העבודה שבה אנו חיים ולהסיק
ממנה את המסקנות. חופש השביתה וחופש האיגוד
המקצועי הם ללא ספק ערכים עליונים שאין עליהם
ויכוח. אך השאלה היא — האם העובדות המתגוללות
לפנינו היום, למשל כתוצאה מהסנקציות של עובדי
המשמורת בתחנות הכוח בדרום, הן תוצאה של שימוש
באותה זכות של חופש השביתה או ניצול בלתי-סביר של
העדר חוק וסדר המסדירים את חופש השביתה? והמדובר
לא רק במקרה הזה של סנקציות בחברת החשמל, אלא

הי"ר ט. סנהדראי:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעות
לסדר-היום. ראשונה — הצעה לסדר-היום של חבר-
הכנסת נסים אליעד, בנושא: שיבושים בתעשייה ובאס-
פקת חשמל מחמת סנקציות מצד קבוצות עובדים בחברת
החשמל. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליעד.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. לצערי דיון זה
לא יהיה ההזדמנות האחרונה שבה יועלה הנושא שאנו
מציעים להעלות במליאת הכנסת. ברור לנו שהכנסת עוד
תתכנס פעמים רבות כדי לדון בבעיה קשה ומטרידה זו
של יחסי עבודה, וקשה לי לדאות אם יהיה מגוון לכנסת
מלהתמודד פנים אל פנים ובאומץ-לב על מוסכמות שאבד
עליה כלל כדי למצוא תרופה לצרכיה של חברה
מתקדמת הנתקלת במצוקה יום-יומית, מצוקה החיה
בצל "ערכים" שאין להם ולא כלום עם המטרות האמיתיות
שחיות שאותם ערכים מתיימרים להבטיח.

חברי כנסת נכבדים, אין כל ויכוח בחברה הישראלית
על חשיבותו של חופש המאבק המקצועי והאיגוד המק-

* טעות-דפוס זו תוקנה במועדה על-ידי מערכת "דברי הכנסת" והנוסח מובא כהלכתו ב"נספחות" לאותה ישיבה.

הוזה אומר שהוויכוח כיום איננו עם ההסתדרות. והיינו רוצים להאמין שהנושא הזה הגיע זמנו שההסתדרות תראה בו בעיה עניינית שלה, בעיה זו של הסדרת היחסים הללו, כי היא היא הממונה על יחסי עבודה, היא היא התובעת את חופש האיגוד המקצועי, היא היא שלצערנו אינה מצליחה להטיל את מרותה, והיא היא הזקוקה לכלים אלה שיאפשרו לה את ביצוע משימתה בצורה יעילה ופורייה.

אנו מצפים מן הממשלה שתנקוט אמצעים יעילים ומידיים כדי להבטיח שהעבודה בחברת החשמל תחזור לתקנה. אך בזה לא סגי. הגיע הזמן לאזור עוז ולגשת לחוקק חוקים להסדרת יחסי עבודה. ונתחיל בחוק האיגוד המקצועי. חוק זה יבטיח את זכות השביתה ויבטיח את הדרכים להכרזתה ויעלה על השאלה מי זכאי להכריז שביתה ואילו שביתות מוגנות.

חברי הכנסת הנכבדים, אנחנו מאמינים כי כל הבית הזה חושב שלא כל שביתה מוגנת אוטומטית. לא כל איש הישר בעיניו יעשה. ואם כן, הדבר הזה חייב להיכלל בהסדר חוקי כלשהו: חוק שתיוסם אותו ההסתדרות כאיגודן הפועלים הגדול ביותר, שהרי דאי שהעובדים יהיו מעוניינים בחקיקתו של חוק האיגוד המקצועי שיש דיר את כל ההליכים הללו, כדי שנדע אימתי השביתה מוגנת ואימתי איננה מוגנת, מתי זאת שביתה המבוססת על הערך של חופש האיגוד המקצועי ומתי היא שביתה — או יותר נכון פעולה — שהיא רק הפרעה לעבודה והפרת סדר ומשמעת של עבודה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
איוו שביתה אתה מצדיק?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
שביתה אשר תוכרז בהתאם לחוק שיקבע למען האיגוד המקצועי, למען ועד העובדים, כיצד מחליטים עליה, מי מחליט, כיצד בוחרים בוועד; יקבע זכויות לביטול, יקבע באיוו צורה יכריזו על סיום השביתה. כל הבעיות הללו צריך שיהיה לגביהן איזה הסדר.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
ויהיה גם צורך באישור של המעביד ושל הממשלה?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
כשיבוא החוק — נראה. אני אינני חושב כך. אבל הוויכוח, חברי הכנסת אבנרי, איננו על פרטים. תסכים קודם כל מבחינה עקרונית לכך שחברה מסודרת ומתוקנת חייבת להסדיר נושא חיוני כזה, ושפעולה זו אינה עומדת בניגוד לאינטרס של האדם העובד. אם תסכים לזה — אני משוכנע שנמצא דרך לחוקק חוק מתאים שיענה על כל הדרישות הלגיטימיות. ובדואי כולנו נרצה להבטיח את הזכויות הלגיטימיות של האדם העובד ואת חופש האיגוד המקצועי וחופש המאבק המקצועי. לא על זה הוויכוח, חברי הכנסת אבנרי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
ואיסור שביתה יבטיח את הזכויות של העובד?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
אנו משוכנעים, חברי הכנסת טובי, שטובתם המקצועית של העובדים ואיגודניהם היא לתת יד לחקיקה כזאת.

במקרים דומים רבים אחרים שאנו עדים להם לעתים קרובות למדי, לצערנו הרב.

הנה, כמה עובדות: למעשה אין שביתה כיום בחברת החשמל. לא הוכרזה שביתה. אבל פשוט מאוד אין מבצעים הוראות שחייבים לבצע בתוקף העבודה היום-יומית. חייבים למלא תפקידים מסויימים שהעבודה דורשת, אך אינם עושים את זה. ולזה קוראים: "סנקציות"; "אינני מעלה את המתח". האם מוכרות פה שביתה, או שזוהי הפרת משמעת עבודה, הפרת סדרי עבודה? אילו רצו לקרוא את האות הכתובה בהסכם העבודה החתום על-ידי העובדים והמעבידים, היה מתברר שלמעשה יש כאן הפרה קשה של ההסכם — דבר המוכה את המעביד להשתמש בזכות העולה האותו הסכם, היינו פטורי האדם העובד המפר משמעת וגורם לאי-סדרים ולשיבושים בעבודה. אין כאן שביתה; יש פה שיבושים כתוצאה מהפרת משמעת של עבודה.

ועוד עובדה פשוטה: מי הכריז את השביתה הזאת? האם האיגוד המקצועי הוא שהכריז את השביתה? האם ההסתדרות תומכת בשביתה הזאת? האם ועד העובדים אישר את השביתה הזאת? לאן נגיע? מה זה מושג של "שביתה"? אם כל קבוצת אנשים החולשת על מקום מסויים, שהיא חשה בו תחושה של כוח, יכולה לגצל דבר זה כדי לקיים מה שנראה בעיניה מאבק מקצועי, הרי נשאלת השאלה אם זה עולה בקנה אחד עם המושגים האלמנטריים של חוק וסדר בחברה מתקדמת והוגנת המדינה, ובצדק, על ערכים עליונים כחופש האיגוד המקצועי וחופש המאבק המקצועי.

עובדות כאלה עולות מפעם לפעם ביחסי העבודה, ולא רק בחברת החשמל. ואני אומר לחברי הכנסת הנכבדים: בדיון זה איננו נכנסים לבדוק את התביעות לגופן, אם הן מוצדקות או אינן מוצדקות. כוונתנו לעורר את השאלה העיקרית: האם דרך זו של מאבק למען תביעות היא בבחינת שביתה באותו מובן ערכי-חברתי שכולנו רוצים להגן עליו ולהבטיח אותו? סיעתי, חברי הכנסת הנכבדים, דוחה בהחלט דרך זו כדרך של שביתה ושל מאבק מקצועי.

אין בכוונתנו להחרף את הנושא. אבל אנחנו חייבים להזכיר שמדובר במיוחד במפעל שבו תופסים העובדים עמדות כוח שאינן פחותות מאלו של אנשים נושאי נשק. האם אנו יכולים לתאר לנו — אם באמת תשתרר שם אווירה שאפשר לשתק בה את מפעלי החשמל — כיצד תוכל החברה הישראלית להחזיק מעמד כשמקור הכוח של קיומה יושבת?

חברי הכנסת הנכבדים, אנחנו שומעים על נזקים בתעשייה, על נזקים בציוד יקר-ערך שהושקע בו הון תועפות. ונזקים אלה ילכו ויכבדו בכל יום נוסף של הסנקציות הללו. ולכן נראה לנו שבעיית המיידיות במציאת הפתרון מחייבת צעדים נמרצים.

איננו רואים ברירה אלא שהממשלה תחליט בצורה שאינה משתמעת לשני פנים לטפל בהחלטיות בנושא הזה, ובכל הדחיפות. תקוותנו היא שההסתדרות לא תראה בכך התערבות, אלא סיוע במעשה ובחקיקה, כדי להעיז מיד לרשותה כלים מתאימים שיבטיחו את הערכים המתאימים של חופש האיגוד המקצועי ושל חופש המאבק המקצועי.

חברי הכנסת הנכבדים, עובדה היא שגם ההסתדרות מודה בכך שאין היא מצליחה להטיל מרותה על העובדים.

חוברת א', ישיבה ק"ט

— הצעות לסדר-היום (ש. כהן, אליעד, סנה, סנהדראי, גבתי) —

משמרת של תחנת הכוח באילת, ועוד מספר עובדים מתחנת רדינג א' ו-ג' בתל-אביב. עובדים אלה הציגו תביעות להעלאת שכר וכאמצעי להשגת תביעות אלה הם נוקטים סנקציות להורדת העומס, ודבר זה גורם לשיבושים חמורים ביותר בהספקת הזרם בכל הארץ; זה גורם נזקים כבדים במפעלי תעשייה ובמיוחד במפעלי התעשייה הכימית; זה גורם וגורם נזקים כבדים בתעשייה הבטחונית, ונוסף לזה הם נוקטים סנקציות שהציבור אינו מרגיש בהן, אבל הן משבשות את העבודה וגורמות נזקים כבדים לחברה.

כאמור, תביעות וסנקציות אלה הן נחלתם של עובדי המשמרת באשדוד בלבד. עובדי המשמרת בתחנות אחרות, כגון בחיפה, ברדינג ב' ו-ד', לא הצטרפו אליהם. ההסתדרות והמוכירות הארצית של עובדי חברת החשמל אינן תומכות בתביעות של עובדי המשמרת והן מתנגדות בכל תוקף למילוי תביעות אלה ולסנקציות של אותה קבוצה. זאת דוגמה קלאסית של קבוצת עובדים קטנה המחזיקה בידיה את המפתח להספקת החשמל בארץ ומנצלת את הכוח הזה לעניינים שלה ללא כל התחשבות בציבור, ללא כל התחשבות במשק הארץ, והיא מנסה להטיל מרותה על המדינה כולה.

אני רוצה שחברי הכנסת יידעו שאין זאת קבוצת עובדים המקופחים בשכרם ושמצבם הכלכלי מאלץ אותם לנקוט אמצעים חמורים כדי לשפר את מעמדם. ההיפך הוא הנכון. זו קבוצה בעלת השכר הגבוה ביותר בחברת החשמל. השכר החודשי של עובדי המשמרת עם כל התוספות, והן לא מעטות, וההטבות השונות נע בין 1,500 ל"ל-2,500 ל"ל לחודש, וכשאני מדבר על חודש פירוש הדבר חודש עבודה של 21 יום. רוב המשכורות קרובות יותר ל-2,000 ל"ל מאשר ל-1,500 ל"ל. שכר זה הוא הרבה יותר גבוה משכרם של בעלי מקצוע בחברת החשמל העוסקים באחזקה, ששכרם נע בין 1,000 ל"ל-1,700 ל"ל ורק במקרים בודדים מגיעים ל-1,900 ל"ל. עובדי המשמרת התחילו בסנקציות עוד לפני מספר חודשים ואחרי תקופה מסוימת הפסיקו, לאחר שקיבלו הטבות ובאו על סיפוקם במספר תביעות שהציגו בזמנם. עכשיו הציגו תביעות חדשות. לפני כעשרה ימים התקיים ביורר באיגוד המקצועי יחד עם המוכירות הארצית של עובדי חברת החשמל ושם הושג הסכם בעניין התביעות והפרוצדורה לבדיקת התביעות בתנאי של הפסקת הסנקציות. נציגי עובדי המשמרת הביאו את ההסכם הזה לאישור אסיפת העובדים, אך האסיפה דחתה את ההסכם ועובדי המשמרת המשיכו בסנקציות.

מאחורי התביעות המטריאליות לתוספות אלה או אחרות מסתתרת מגמה נוספת, והיא לפרוש מהאיגוד הארצי של עובדי חברת החשמל. עובדי המשמרת תובעים שהנהלת חברת החשמל תנהל אתם משא-ומתן במישרין, שלא באמצעות ועד העובדים של חברת החשמל. פירוש הדבר: רצונם לפרק את האיגוד הארצי של עובדי חברת החשמל. ואם ייכנעו לתביעתם וינהלו אתם משא-ומתן נפרד, התוצאה תהיה התפוררות האיגוד הארצי של חברת החשמל לוועדים של קבוצות שונות, קבוצות עבודה, אולי לעשרות ועדים, עם כל המשתמע מכך.

האיגוד המקצועי, המוכירות הארצית של עובדי חברת החשמל, הנהלת החברה, עשו כל מאמץ להגיע להסכם אתם. אך עובדי המשמרת עומדים במריים. הם התחילו להכניע את כולם על-ידי השיבושים בהספקת הזרם.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):
אבל כבר יש איגוד מקצועי, יש הסתדרות.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
עובדה היא שהסדר לא קיים עד היום. הכל וולונטרי ועובדה היא שאין להסתדרות שום אפשרות לתת ביטוי של מימוש לכל התקנות.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):
והחוק יסדיר את הבעיה הזאת?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
כן.

הנושא השני הוא עניין בוררות חובה, והוא ודאי יעסיק רבות את הכנסת. אני יודעים, חברי כנסת וכבדים, כי עדיין חזקה ההתנגדות בבית הזה להצעתנו בדבר בוררות חובה בשירותים חיוניים ותיווך חובה בשירותים ציבוריים.

משה סנה (מק"י):
גברתי היושבת-ראש, אני חושב, שיש פה חריגה מפורשת מהנושא.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
אני מציע שידונו בנושא זה עם כל ההצעות של לטיפול בשיבושים בתעשייה ובאספקת חשמל מחמת סנקציות של קבוצות עובדים בחברת החשמל. זו הדרך שאני מציע לטפל בבעיה.

הו"ר ט. סנהדראי:
חבר-הכנסת סנה, כל המציע הצעה מסוימת רשותו לומר מספר מלים גם שלא במישרין לנושא. ואני מבקשת ממך, חבר-הכנסת אליעד, לקצר.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
אני חוזר ואומר כי אני משוכנעים שמוסר העבודה, צרכי החברה ובמיוחד המוני העם סבלו, סובלים ויסבלו קשות כתוצאה מעמדה שלילית זו, וזאת, לדעתנו, ללא כל הצדקה ערכית.

חוק וסדר הם אבני-יסוד לזכות קיומה של החברה. קשה לנו לראות כיצד יוכל הבית הזה להתעלם מהתוצאות החמורות שמהן סובל המשק וסובלת החברה כתוצאה מהעדר חוק וסדר ביחסי עבודה. אנו מצדנו מבטיחים לחבר-הכנסת סנה ולחברי כנסת אחרים כי לא ניתן מנוחה לבית הזה עד אשר יתגבר מחירובות העבר ויטול לידי את הסדר העניין ויתמחד אותו באותו כלי חברתי עתיק יומין, שעמנו היה הראשון להסדיר באמצעותו את חייו החברתיים — כלי החוק והסדר.

הו"ר ט. סנהדראי:
רשות הדיבור לשר הפיתוח, לתשובה.

שר-הפיתוח ת. גבתי:
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. עניין הסנקציות בתחנת הכוח באשדוד, שעליו עמד חבר-הכנסת אליעד, הוא חמור ביותר, אולם לא אלך בעקבותי בהרחבת הדקע והמסקנות שהשיק, כי אם אצמצם את עצמי לעניין עצמו. יש ויכוח עם קבוצה לא-גדולה של עובדים בחברת החשמל, עובדי המשמרת בתחנת הכוח באשדוד, המונים בסך-הכל 105 איש, אליהם הצטרפו עוד עובדי

מופעל. אך רק עובדי המשמרות לא קיבלו מפרעה זו. ממורמרים מאפליה זו פנו לוועד, שטען כי 250 לירות אלה אינן על חשבון שכר עידוד. אך למרות זאת חולקו גם בחודש פברואר השנה 150 לירות נוספות לכל פועל. ושוב — פרט לעובדי המשמרות. כאשר הוברר להם כי הם אינם באים בחשבון להיכלל בשכר העידוד, החליטו רוב קולות באסיפת עובדים לפתוח במאבק נגד אפליה זו. ואז, לאחר דיון עם המחלקה לאיגוד מקצועי בהס' תדרות, החליטו להקים תוך שבוע ועדה שתבדוק את תביעותיהם ותגיש מסקנותיה תוך חודש ימים לאישור ולמימוש ההחלטות.

תביעותיהם הצטברו במשך כל השנה לסך של 36 תביעות. אך עקב היענותם להבטחת ההסתדרות הורידו את מספר דרישותיהם למינימום של 6 בלבד, וההסתדרות מסכימה ומאשרת 6 תביעות אלה, ומתחייבת לנהל את המאבק עם ההנהלה. אך קרה מה שקורה בכל מאבק פועלים: הסחבת. עד חודש אוקטובר השנה לא הגיעו לשום סיכום עם ההנהלה. וההנהלה לא הסכימה לכל התביעות.

ואז, בתוך שער, כבר פקעה סבלנותם הארוכה של פועלי המשמרות, והם החליטו לנקוט בסנקציות כדי שבכלל יואילו לשבת ולדון עמם על תביעותיהם. ושוב נעתרו ביום חמישי, 22 באוקטובר, להפסיק את הסנקציות שנקטו כמחווה כדי לאפשר התחלת המשא ומתן על תביעותיהם. כדי למנוע סחבת נוספת ביקש ועד העובדים לבדוק את תביעותיהם בדיקה ראשונית ולחוות דעה לכאן או לכאן, וכן לדאוג לכך שהדיונים יתנהלו ברציפות.

נקבע שההנהלה תשיב תוך שבוע אם מוכנה היא לכך. אך מכיוון שעם תום השבוע לא הואילה ההנהלה אפילו לענות על כך, החליטו ביום חמישי האחרון לחדש את הסנקציות.

אם נתבונן במספר דרישותיהם ניווכח שאלה דרישות לגיטימיות בהחלט, שנועדו רק לתקן עיוותים וקיימים פוחים של עובדי המשמרות לעומת שאר הפועלים. למשל, הם דורשים לעבוד לפי נורמות ופרמיות, כפי שעובדים כל שאר פועלי התחנות, וכן סידור עבודה חודשי ולא יומי.

אנו תומכים במאבקם הצודק וקוראים להנהלת חברת החשמל להיענות לדרישותיהם הצודקות. הטענה שדרישותיהם מנוגדות לעיסקת החבילה אינה תופסת, הואיל וראשית מאבקם התחיל עוד הרבה לפני כינונה ותביעותיהם אושרו על-ידי ההסתדרות. שנית, עיסקה זו כבר הופרה ואינה קיימת. המחירים עולים, המסים עולים, ולא נשאר בחבילה אלא הקפאת שכר העובדים.

אל תתפלאו, חברי הכנסת, אם כל הדמוגיה והאיומים של השר לא יעצרו בעד העובדים מללכת עם הזמן, עם המחירים והמסים העולים. בתנאים הקיימים אין דרך אחרת.

ה"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, אנו עובדים להצבעה. וקודם כל אשאל את המציע, חברי-הכנסת אליעד. האם אתה מסכים להצעת השר להעביר את הצעתך לסדר-היום לוועדת העבודה?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית): אני מסכים.

אינני סבור שהממשלה, ההסתדרות וחברת החשמל יכולות להסכים שקבוצה קטנה תשתלט על מקור הכוח בארץ ותעשה בו כראות עיניה.

נעשים עוד עכשיו מאמצים אחרונים על-ידי ההסתדרות, המזכירות הארצית והנהלת החברה, לשכנע את העובדים להפסיק את הסנקציות. אולם אם זה לא יצליח בימים הקרובים, ייתכן שלא תישאר ברירה אלא לסגור את תחנת אשדוד או להוציא משם את העובדים. חברת החשמל אינה מוצאת אפשרות להפעיל את תחנת אשדוד בלי עובדי המשמרת. עובדי המשמרת שובתים שביה חלקית. הם עובדים עבודה חלקית, מקבלים משכורת מלאה, עם כל התוספות. אין ספק שזה יגרם קשיים בהספקת החשמל, אולם ייתכן שלא יהיה מנוס מזה.

אני קורא לעובדי המשמרות לחזור לעבודה תקינה. הם הגדישו את הסאה. זוהי ההזדמנות האחרונה הניתנת להם לחזור לעבודה תקינה. ורצוני להבהיר בלשון שאינה משתמעת לשני פנים: הממשלה לא תיכנע ללחצים אלה, היא לא תשלים עם הנוסיון של קבוצת עובדים להשתלט על מקורות הכוח במדינה, והיא לא תהסס, אם יהיה צורך בכך, להבטיח את הספקת החשמל לארץ בכל דרך שתמצא לנכון ולאפשרי. העניין חמור ביותר.

אני מציע להעביר את הדיון בעניין הזה לוועדת העבודה של הכנסת.

ה"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת חביבי, להצעה.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע להסיר את הצעתו של חברי-הכנסת אליעד מסדר-היום. מתברר כי חבר הכנסת הנכבד וחברי סיעתו הליברלים העצמאיים אינם מחמיצים כל הזדמנות, כל קושי הגורם לציבור כתוצאה ממאבק צודק של ציבור עובדים, כדי להוקיע את העובדים ולגייס דעת קהל נגדם. נשאלת השאלה: אם כן, במה הם ליברלים? ועצמאיים הם — לגבי מי?

ליברלי, ולו בעל נטיות ליברליות מינימליות, אין ביכולתו להתעלם מהעובדה כי גם ציבור עובדים, הנאבק, השובת, גם הוא סובל, גם לו נגרמים קשיים וסבל, ולא היה אוזח בנשק השביתה לו מצא לו דרך אחרת למילוי דרישותיו הצודקות.

האם כל כך קשה לליברלים העצמאיים, המתיימרים לייצג אנשי מקצוע, להגן על חוג העובדים המקצועי הזה ולהבין כי הנהלת חברת החשמל, באי-מילוי דרישותיהם, היא האחראית לזקק הנגרם לציבור, ושאינו דרך סבירה להפסקת נזק זה אלא במילוי הדרישות הצודקות של העובדים?

מאבקם של עובדי המשמרות בתחנות הכוח של חברת החשמל בדרום הוא מאבק ממושך שלא התחיל רק החודש. זוהי הדוגמה האפיינית לסחבת ולזילזול בנציגות העובדים, הנמשכת כבר לאורך כל שנת 1969, ואשר עוד השנה, בחודש מארס, התפרצה שוב. אם נזכר, הרי שהם היו העובדים הראשונים אשר עליהם איימה הממשלה בתיווך צווי-ריתוק הידועים לשימצה.

במארס 1970 פתחו בשביתה חלקית. מדוע? עוד בנובמבר 1969 קיבלו כל עובדי התחנות מהנהלה מפרעה בסך 250 לירות על חשבון שכר עידוד שעמד להיות

מחייבים את חופש המאבק המקצועי וחופש השביתה. אולם בנושא זה אין העניין רק עניין של עקרון, אלא, כפי שהסביר כבוד השר, העניין מסובך ומורכב מאוד. לא יכולנו להצביע בעד העברת ההצעה לוועדה או בעד דיון בהצעה במליאה, מכיוון שאנו חייבים להסתייג בכל לשון של הסתייגות מהנימוקים שהביא המציע הנכבד, חבר-הכנסת אליעד. הוא דיבר בטון גבוה וחרף למעשה נגד האוטונומיה של הפועלים וחופש הפועלים לנהל את ענייניהם; וחזר והשתמש במושג שבאזינו אינו סימפטי: חוק וסדר. מושג זה — "לאו אנד אורדר" הוא היום בעל משמעות מסויימת מאוד בחייה של חברה מודרנית, בחייה של חברה הנאבדת בבעיות חמורות. מושג זה מזכיר יותר וכמעט בלעדית את סגן נשיא ארצות-הברית ספירו אגניו עם כל המשתמע מן ה"לאו אנד אורדר" שלו, משבירת שביתות ועד שבירת ראשי סטודנטים.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
אנו הקדמנו אותה.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):
אתה אולי הקדמת אותה; אתה גם תלך אחריו. כאמור, נמנענו מהצבעה מכיוון שגם הסרת ההצעה מסדר-היום אינה במקומה, כי הבעיה באמת סבוכה. למרות שלא הצבענו בעד העברה לוועדה, מקווה אני שעל-ידי טיפולה של ועדת הכנסת, על-ידי הכנסת הגורם הפרלמנטרי שאינו מעורב ישירות בעניין, תיתכן איזו הידברות ואולי תיתכן אפשרות לצאת מהסבך.

2. אמצעי בטיחות בשכונות העוני מפני שטפונות בעונת הגשמים

את נהר הירקון במרכז הארץ, הרי שלא הוקמה רשות ניקוז של הירקון; ואם השנה, למשל, נחל מוסררה יעלה על גדותיו, תוצפנה שכונות עורא והתקה בתל-אביב. אם יעלה הירקון על גדותיו, תוצף שכונת הד-יוסף. אבל גם אם יקרה נס והנהרות לא יעלו על גדותיהם, וגם לא תהיה שגת בצורת, אלא שנת גשמים — אני מקווה שהשר המשיב נעתר כאשר התפלל תפילת הגשם השנה — הרי גשמי הברכה לחקלאות עלולים ליהפך לגשמי זעף לתושבי הפרברים ושכונות העוני. התמונה של רחוב סלמה בתל-אביב המוצף כולו, הכביש והמדרכות, ידועה לכל תושבי העיר. לא מוכרחים להיות שטפונות מנחלים ומנהרות דווקא. הגשמים יכולים לגרום להצפה במישורין. זה קורה כל שנה. זה יכול להביא להרס בתים בשכונות העוני, זה יכול למטט מבנים רעועים ואף לסכן נפשות. כבר ראינו דברים כאלה, והם באו לידי ביטוי בדיונים קודמים שנתקיימו בנושא זה בכנסת.

השנה כבר ירד היותר, ובמקום כמו חדרה כבר גרם להצפת הכבישים. ההצפות והשטפונות נגרמים כתוצאה מכך שבהרבה מקומות בארץ התייעול אינו מושלם. גם הביוב אינו מושלם, אבל הותקן במידה הרבה יותר גדולה מאשר התייעול. ובעניין זה של השלמת התייעול יש פיגור רב. אני חושב שהממשלה חייבת להיחלץ לפעולה — והנושא שייך עד כמה שאני מבין הן למשרד הפנים והן למשרד החקלאות לגבי ישובים חקלאיים.

מנחם בגין (גח"ל):
לפי דבריו הקודמים, גם למשרד הדתות.

היו"ר ט. סנהדראי:

לפנינו שתי הצעות: האחת — להסיר את ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת אליעד מסדר-היום; והצעה שנייה — להעביר את העניין לוועדת העבודה. לפי בקשת אחד מחברי הכנסת נצביע על כל הצעה לחדר. אני מעמידה להצבעה את ההצעה להעביר את העניין לוועדת העבודה.

בעד ההצעה להעביר את העניין
לוועדת העבודה

— רוב

— מיעוט

— 2

נמנעים

ההצעה להעביר את העניין לוועדת העבודה
נתקבלה.

היו"ר ט. סנהדראי:

אני מעמידה עכשיו להצבעה את ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום.

משה סנה (מק"י):

לאחר שהעניין הועבר לוועדה, אין מקום להצביע על ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום.

היו"ר ט. סנהדראי:

נכון.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלום כהן, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. עקרונית אנו

היו"ר ט. סנהדראי:

הכנסת תעבור להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת סנה: אמצעי בטיחות בשכונות העוני מפני שטפונות בעונת הגשמים. רשות הדיבור לחבר-הכנסת סנה.

משה סנה (מק"י):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מרשה לעצמי להעלות הצעה שבעצם שייכת לפגעי טבע ולא לפגעי החברה. אבל בתנאים הנתונים גם הצד החברתי בולט בפגע של השטפונות.

אין זו הפעם הראשונה שנושא זה עולה לדיון בכנסת. אבל בכל הפעמים הקודמות התקיים הדיון לאחר השטפונות, ודובר על הנזקים החמורים והצרות הצורורות שנגרמו על-ידי השטפונות. אני מנסה השנה להעלות בעיה זו לפני עונת הגשמים, לפני השטפונות, כדי שתהיה שהות לנקוט אמצעים שימנעו את התוצאות החמורות כפי שנגרמו בשנים קודמות.

עוד בכנסת השלישית הביא שר החקלאות דאז, קדיש לוז, את חוק הניקוז וההגנה מפני שטפונות. החוק נתקבל, כמובן. שר החקלאות אמר בדברי הנמקתו, שהחוק בא לתת מסגרת תחוקתית לפעולה משותפת ומשולבת של הממשלה, הרשויות המקומיות ובעלי הקרקעות, ומטרתו — מניעת שטפונות, ייבוש ביצות וכו'. למרות שחוק זה קיים כבר שלוש-עשרה שנה עדיין לא בוצע במלואו. לדוגמה, אחת מהוראות החוק אומרת: לכל נהר ולכל נחל תוקם רשות ניקוז. אם אקח לדוגמה

משה סנה (מק"י):

כידוע, הכל תלוי בו.

ובכן, זה שייך לתחום טיפולם של שני משרדים לפחות. יש צורך להפעיל גם את הרשויות המקומיות כדי שיעשה מה שצריך להיעשות לבטיחות שכונות העוני והמבנים הרעועים מפני תוצאות השטפונות.

במידה שיכולתי לבדוק נוכחתי שיש בעניין זה שוני בין רשויות מקומיות שונות. יש כאלה שנקטו אמצעים המבטיחים שכל מה שצריך היה להיעשות נעשה, ויש רשויות מקומיות שהודברים האחראים לאותו עניין מודים כי הם עומדים חסרי אונים.

אין לי עניין להיכנס פה להבחנה בין רשות זו ורשות אחרת. אני חושב שמשדר הפנים צריך לדרבן את הרשויות המקומיות אשר עדיין לא פעלו בעניין זה, שתנקוטנה באמצעים הדחופים ביותר להשגת מירב הבטיחות. אני יודע שתכנית מלאה, למשל בתל-אביב, מוכנה לתקופה של עשר עד חמש-עשרה שנים וצריכה לעלות 90 מיליון לירות. דבר זה אי-אפשר לעשות במשך שבועות, אבל יש אמצעים, אמנם פליאטיביים, דחופים, שאפשר לנקוט אותם, וצריכה להיות דאגה מרכזית ומקומית לפיקוח מרכזי על הפעולה הנכונה.

כדי שחברי הכנסת ייווכחו שעניין זה הועלה פעמים רבות מעל במת הכנסת ללא תועלת, רצוני רק להזכיר את דברי סגן שר הפנים, מר בן-מאיר, בישיבת הכנסת מ-22 בינואר 1964. בתשובה להצעה לסדר-היום שהועלה תה אז אחרי השטפונות אמר: "הממשלה פועלת למען שיפור המצב, קיימת ועדה בין-משרדית לעניין הכבישים המטפלת גם בבעיית השטפונות. בקרוב (זה היה ב-1964) תביא הוועדה מסקנותיה לפני הממשלה ובהן הצעות לפעולה ליצימצום הנזקים הנגרמים על-ידי השטפונות."

לצערי הרב, התוצאה זעומה מאוד. ועדת הפנים, ב-18 במארס 1964, דיונה במסקנותיה על לקח השטפונות והמליצה לפני משרד הפנים לערוך סקר על בעיית השטפונות במסגרת הרשויות המקומיות. זוהי החלטה שהעידה על דחיפות הבעיה אבל לא על פתרונה.

בסוף שנת 1964, ב-25 לדצמבר 1964, בעונת הגש-מים, אמר שוב סגן שר הפנים מר בן-מאיר בתשובה לשאלת בכנסת: "ישנן שכונות שבהן יש צורך לתקן את כל הבתים ולפנות את האנשים ויש תכניות ללכת בכיוון זה". היו תכניות, אבל הדבר לא נעשה.

ב-12 בינואר 1965 הועלו בפעם נוספת מעל במת הכנסת שלוש הצעות למניעת נזקי השטפונות על-ידי חברי כנסת משלוש סיעות גדולות. אינני רוצה לקרוא בשמות — דבר זה אינו קובע.

בדצמבר 1967 קיבלה ועדת הכלכלה של הכנסת מסקנות בעניין השטפונות לגבי אזור מסויים שהיה אז נפגע במיוחד, ובאותן מסקנות הוכלל מה נדרש מרשות הניקוז ומהממשלה לגבי כל חלקי הארץ.

הבאתי דוגמאות אלה — הן לא כולן — כדי להדגיש שדבר זה נמצא בטיפול בכנסת זמן רב, ללא תוצאות משמעותיות רצון. אני פונה אל הכנסת, ובאמצעות הכנסת לממשלה, שהשנה עוד ייעשה מה שאפשר לעשות באופן דחוף ובמהרה תובא תכנית כוללת למניעת הפגע הזה במלואו.

מנחם בגין (גח"ל):

תכנית רחבה ועמוקה.

משה ורטמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
אולי לא יהיה גשם.**משה סנה (מק"י):**

אז יהיה פגע טבע אחר — תהיה בצורת. הקדמתי ואמרתי שאני מקווה כי לא תהיה בצורת, אבל גם שטפונות לא נחוצים לנו.

הי"ר ט. סנהדראי:

נשמע תשובה מפי ממלא מקום שר הפנים, השר ורהפטיג.

מ"מ שר הפנים ז. ורהפטיג:

ברשות היושב-ראש, מורי ורבותי. צודק חבר-הכנסת ד"ר סנה שבעיית השטפונות מעוררת מדי שנה בשנה. בשעה שמתחילים להתפלל תפילת "משיב הרוח ומוריד הגשם" מתחילה גם פרשת השטפונות. הלוואי ותפילתנו תועיל וגשמי ברכה יירדו, אבל נזקי שטפונות לא יהיו.

הטיפול המעשי בעניין זה נתון בידי כמה גורמים. הגורם הראשון הוא הרשויות המקומיות, וממילא גם משרד הפנים. הגורם השני הוא משרד החקלאות, על סמך אותו חוק שהזכיר ד"ר סנה, חוק ניקוז והגנה מפני שטפונות, תשי"ח-1957. בחוק זה מטפלת גם נציבות המים וכן רשויות הניקוז. הגורם השלישי הוא משרד השיכון העוסק בזה בקשר לשכונות העוני, והגורם הרביעי משרד העבודה, על ידי מע"ק, בקשר לגשרים ומעבירי-מים.

ארבעה גורמים אלה עוסקים בבעיה זו כדי לצמצם את נזקי השטפונות, כפי שגם התבטא סגן שר הפנים; אף פעם לא אמר משרד הפנים שיוכל למנוע את התופעה הזאת, אבל הוא ער לבעיה ועושה כל אשר בידו בנקיטת אמצעים למניעת שטפונות בעתיד וכן במתן עזרה כספית לרשויות מקומיות אשר נפגעו מנזקי שטפונות.

בסקר שנערך על-ידי משרד הפנים הגיעו למסקנה כי השטפונות נגרמים בעיקר על-ידי ארבעה גורמים, ולפי זה אפשר לראות שיש דברים שאפשר למנועם ויש דברים שכמעט אי-אפשר למנועם. ארבעת הגורמים הם: (א) בנייה במקומות גמוכים המועדים לפרוענויות, שלרוב אין מהם מוצא למים. יש שכונות כאלה שאין להן תקנה, אלא יש להרוס אותן. (ב) חוסר תיעול וביוב להעברת מי גשמים ממקומות תורפה. לזה יש עצה — אפשר להתקין ביוב מתאים. (ג) גשרים צרים מדי להעברת מים בכבישים. גם לזה אפשר למצוא תיקון. (ד) זרמי מים הבאים ממרחקים, שאין הנחלים יכולים להעבירם והם עולים על גדותיהם לתקופה מסוימת.

מרבית שכונות העוני נבנו לפני קום המדינה, בבנייה פראית וללא תכנון. מובן שבשנאים אלה נבנו בתים גם באפיקי הניקוז של הוואדיות. באותה תקופה לא נבנתה מערכת ניקוז וכך קרה שהשכונות מוצפות כשיוורדים גשמים עזים. שכונות אלו נמצאות באזורים רחבים למדי. אם כן, הבעיה היא ניקוז השטפונות באזורים אלה שנבנו ללא תכנון, וזה קשה כפליים, ובניית מערכת ניקוז יעילה עולה מיליונים רבים של לירות.

יש להדגיש שבעשור האחרון, ובמיוחד מיום קבלת חוק התיכנון והבנייה, תשכ"ה-1965, כמעט שאין בנייה בקנה-מידה גדול באזורים בלתי-מנוקזים. לפי חוק זה יש סמכות בידי הרשויות לשמור ולהשגיח שלא תהיה

חמורות בשטח זה. אבל יש גם לציין שנעשה רבות בעבר. אני מקבל את המסקנה של חבר-הכנסת סנה, שבעיקר הוא מתכוון לגבי העתיד. מצד משרד הפנים ייעשה כל מה שאפשר כדי לפעול בשטח זה ולדרבן את כל הגורמים הנוגעים בדבר לעשות את המקסימום האפשרי כדי למנוע נזקים משטפונות ופגיעה וסבל משטפונות. אבל הבעיה היא בהיקף כה רציני והסכומים הדרושים לפתרון הם כה גדולים, שאין לצפות לכך שהבעיה תיפתר בשנה זו, או אפילו בשנים הקרובות. אני יכול לחזור על הבטחתו של סגן שר הפנים בשעתו, שנעשה כל מה שאפשר כדי לצמצם את ממדי הנזקים מהשטפונות. לפתרון הבעיה יש צורך בתכנון רב-שנתיות, שחלקן כבר קיימות וחלקן נמצאות בשלבי ביצוע.

בסיכום אני מבקש להודות לחבר-הכנסת סנה שהפנה את תשומת-לבנו לבעיה, שהיא אגב ידועה לנו. כן אני מקבל את המסקנה שצריך לעשות כל מה שאפשר — וגם נעשה כל מה שאפשר — כדי לדרבן את כל הגורמים. נשתדל לקבל מקסימום אמצעים כדי לתקן את המצב ולקדם את פני הנזקים האפשריים. אני מסכים שהנושא יועבר לדיון לוועדה. בוועדה נמצא את כל החומר על כל מה שנעשה וכל מה שייעשה. אם חבר-הכנסת סנה עומד על הצעתו שיהיה דיון בוועדה, נקיים את הדיון הזה.

הגמרא מספרת סיפור על אם שהיו לה שני בנים, האחד חקלאי, והשני — קדר, עושה קדרות. שניהם באו לאמם וביקשו שתתפלל למענם. החקלאי ביקש שהאם תתפלל כי יירדו גשמים, ואילו הקדר ביקש שהאם תתפלל שלא יירדו גשמים, כי הקדרות אינן יכולות להתייבש. האם התפללה שהאל ימלא את המשאלות של שניהם לטובה. כאשר יורדים גשמי ברכה, אנו מתברכים בהם, אבל בהכרח קיים החשש שהיו גם נזקים. אני אמנם לא עסקתי בנושא, אני מופיע כאן רק כממלא מקום של השר, אבל אני מכיר את הבעיה ואני יודע כי בהשוואה למדינות אחרות אצלנו ברוך-השם בעיית הנזקים משטפונות היא רחוקה מאוד מהשוואה אפילו לשטפונות שמהם סובלות ארצות. עשירות כמו למשל ארצות-הברית. שם יש לא רק נזקים בכסף, אלא הרבה יותר מזה. בכל אופן אני סבור שנעשו דברים חשובים, אני יודע שצריך לעשות הרבה יותר, ואני גם מקווה שנעשה הרבה יותר.

הי"ר ט. סנהדראי:

לפנינו הצעה אחת — להעביר את ההצעה לסדר-היום לוועדת הפנים.

הצבעה

ההצעה להעביר את העניין לוועדת הפנים נתקבלה.

הי"ר ט. סנהדראי:

אני מבקשת להזכיר לחברי הכנסת שהישיבה הבאה של הכנסת תתקיים מחר בשעה 11.00. ישיבה זו נעולה.

בנייה במקומות אלה המועדים לפורענות. לפי חוק לניקוז והגנה מפני שטפונות, תשי"ח-1957, צריך היה להקים רשויות ניקוז, והן אמנם הוקמו במקומות רבים. הממונה על ביצוע החוק הוא שר החקלאות. רשויות הניקוז מורכבות מנציגי הרשויות המקומיות והממשלה, ותכניותיהן מובאות לפני הוועדה המחוזית לתיכנון ולבנייה לאישור. הקושי הוא שרשויות הניקוז מטפלות עד עכשיו בעיקר באזורים החקלאיים, וניקוז השטח הבנוי בערים נשאר בידי הרשויות המקומיות.

הרשויות המקומיות נמצאות בשנים האחרונות במצב של משבר כספי כמעט מתמיד. לכן אין הן יכולות לבצע את העבודות הנחוצות ביותר. מה שעשו הרשויות המקומיות בשנים האחרונות היה נסיון להפחית את סבל התושבים, אלא שטיפול יסודי דורש כמובן מערכת ניקוז יעילה וכן גם פינוי שטחים ממבנים במקומות מסויימים. שוכני השכונות האלה אינם ששים לעזוב את המבנים, גם אם מוצע להם דיור אלטרנטיבי. וממילא יש מקומות שבהם לא ניתן כרגע לתקן את המצב, ואם יהיו שם שטפונות יצטרכו לפנות את התושבים.

אביא כמה דוגמאות: בעכו, בשכונת גבעת-נפוליאון, המורכבת ממבנים רעועים, נעשתה פעולה לפינוי השכונה כדי למנוע פגיעה משטפונות. שם לא ניתן לתקן את הניקוז. הוצע לתושבים דיור אלטרנטיבי בשיכונים חדשים, אך התושבים סירבו לקבל את ההצעה. אם יהיו שם שטפונות והם יסבלו, יפנו בבקשה לקבלת פיצויים.

עם נקודות התורפה הידועות גמנות שכונות הדרום בתל-אביב. ברור שפינוי כל שכונות הדרום וחלק מיפו בתנאים הקיימים איננו בר-ביצוע. לכך דרוש הרבה יותר כסף ממה שהמדינה יכולה להבטיח לרשויות המקומיות וממה שהרשויות המקומיות מסוגלות להוציא. לכן נאלצת עיריית תל-אביב לנסות לפתור את הבעיה על-ידי התקפת הנושא בכמה כיוונים:

א. פינוי האזורים המסוכנים ביותר. לשם כך הוצאו לצורך פינוי 1000 משפחות בקירוב סכום של 6.5 מיליון ל"י בשש השנים האחרונות על-ידי העיריה וחברת "עמידר". העיריה מוציאה השנה כשלושת רבעי מיליון לירות למטרה זו.

ב. הרחבת מערכת הניקוז והתיעול באזורים הנפגעים. כדי לקבל מושג על ממדי הבעיה וההוצאות הכרוכות בכך, אני יכול להזכיר כי עיריית תל-אביב מבצעת את תכנית התיעול והניקוז של רחוב סלמה. תכנית זו בלבד כרוכה בהוצאת סכום של 8 מיליון ל"י, שממנו הוצאו כבר 3.5 מיליון ל"י.

ג. הקמת ועדת חירום ושירותי חירום. ועדות אלה פועלות כל חורף כדי לראוץ לבטיחות האנשים, מציאת שיכון חירום וכדומה לצרכי הטיפול באנשים שנפגעו בשטפונות שלא הצליחו למנוע אותם.

מובן שהמצב איננו תקין; ברור שיש הרבה בעיות